

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

POSTOJE KE SMRTI A OSOBNOST U EXTRÉMNÍCH SPORTOVČŮ
PERSONALITY OF EXTREME ATHLETES AND THEIR ATTITUDES TOWARDS DEATH

Magisterská diplomová práce

Autor: Ondřej Kupčík

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Olomouc

2014

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma:
„Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců“ vypracoval samostatně pod odborným
dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V dne Podpis

Děkuji vedoucí své práce PhDr. Olze Pechové, Ph.D. za odborné vedení a především nezměrnou trpělivost. Také děkuji všem svým přátelům a známým, kteří mi umožnili získat cenné kontakty na extrémní sportovce.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část diplomové práce	8
1. Extrémní sporty	8
1.1 Sporty na zemi.....	10
1.1.1 BMX	10
1.1.2 Freeskiing	11
1.1.3 Horolezectví.....	11
1.1.4 Mountain biking	13
1.1.5 Skateboarding	13
1.1.6 Snowboarding	14
1.1.7 Survival, adventure.....	15
1.2 Sporty ve vzduchu	15
1.2.1 BASE jumping	15
1.2.2 Bungee jumping.....	16
1.2.3 Kiteboarding	16
1.2.4 Paragliding.....	17
1.2.5 Parašutismus	18
1.3 Sporty ve vodě	18
1.3.1 Kajakářství	18
1.3.2 Potápění	19
1.3.3 Rafting	20
1.3.4 Surfing	20
1.3.5 Windsurfing	21
2. Postoje ke smrti	22
2.1 Postoje	22
2.1.1 Definice postojů	22
2.1.2 Funkce postojů	22
2.1.3 Složky postojů.....	23
2.1.4 Charakteristiky postojů	23
2.2 Postoje ke smrti	24
2.2.1 Tabuizace smrti	25

2.2.2 Model domácího umírání	25
2.2.3 Institucionalizace terminální péče	25
2.2.4 Smrt z pohledu různých kultur	26
2.2.5 Změny postojů ke smrti v průběhu dějin	27
2.2.6 Strach ze smrti	28
3. Osobnost z pohledu Big Five	29
3.1 Big Five	31
3.2 Osobnostní inventáře	33
3.3 NEO inventáře	33
3.3.1 Neuroticismus	34
3.3.2 Extraverze	34
3.3.3 Otevřenost vůči zkušenosti	34
3.3.4 Přívětivost	35
3.3.5 Svědomitost	35
4. Dosavadní výzkum	36
Praktická část diplomové práce	41
4. Výzkumný problém, cíle, hypotézy	41
4.1 Výzkumný problém	41
4.2 Výzkumné cíle	41
4.3 Hypotézy	42
5. Aplikovaná metodika	43
5.1 Charakteristiky extrémního sportování	43
5.2 Profil postojů ke smrti (Death Attitudes Profile – Revised)	44
5.3 NEO pětifaktorový osobnostní inventář	46
5.4 Použité statistické metody	47
6. Soubor	49
7. Výsledky	52
7.1 Charakteristiky extrémního sportování	52
7.2 NEO pětifaktorový osobnostní inventář	61
7.3 Profil postojů ke smrti	63
7.4 Korelace dimenzí NEO a Profilu postojů ke smrti	66
7.5 Testované hypotézy	67

8. Diskuze.....	73
9. Závěry.....	80
Souhrn	81
Seznam použitých zdrojů a literatury.....	85
Přílohy diplomové práce	90

Úvod

Extrémní sportování se v současnosti stává dostupné širokému spektru lidí. Zároveň s tím roste i počet odvážlivců, kteří chtějí zakusit opojnou moc vzrušení, jež k těmto aktivitám neodmyslitelně patří.

Větší dostupnost však neznamená menší riziko. Je to snad právě naopak. Z televize i internetu se nás valí obdivuhodné záběry extrémních sportovců, kteří provádí neuvěřitelné kousky. Je snadné podlehnout iluzi, že na tom nic není, když to vše vypadá tak lehce. Zkušenější extrémní sportovec však ví, kolik úsilí a času je potřeba, než člověk svou disciplínu doopravdy zvládne. A ani v tu chvíli není konec riziku a smrtelnému nebezpečí. Tento aspekt k adrenalinovým sportům neodmyslitelně patří a spoluutváří jejich podstatu. Postavit se tomuto riziku, spoléhat se na sebe, neudělat chybu.

Pro téma „Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců“ jsem se rozhodl v návaznosti na mou postupovou práci. Při výzkumu postojů se smrti u vyznavačů adrenalinových sportů vyvstaly nové otázky, které jsem se rozhodl prověřit přidáním osobnostních proměnných do studie současné.

Dalším důležitým důvodem pro toto specifické téma je můj úzký vztah ke sportu a přírodě. Jako člověk, který žije v podhůří Jeseníků, mám možnost velice často objevovat krásu těchto hor, ať už jako vyznavač pěší turistiky, horského kola či skialpinistických lyží. Užitečný náhled do oblasti extrémního sportování mi také umožňuje spoluúčast při pořádání seriálu turistických závodů Horská výzva a téměř tři sta kilometrů dlouhého závodu Zimní výzva. To vše mě přivedlo k myšlence spojit dvě oblasti, které jsou mi blízké – psychologii a adrenalinové sporty.

Mou snahou v této práci je poznat blíže komunitu extrémních sportovců, popsat různé stránky jejich sportování, dále prozkoumat charakteristiky jejich osobnosti a popsat jejich postoje ke smrti. Situace, díky kterým se člověk neustále dostává do blízkosti smrtelného nebezpečí, se dle mého názoru projevívá v názorech člověka na otázky života a smrti a mají pravděpodobně vliv na formování jeho osobnosti. Díky tomu se pro psychologii otevírá široké pole působnosti a oblast, která vybízí k dalšímu zkoumání.

Teoretická část diplomové práce

1. Extrémní sporty

Extrémní sporty nebo také adrenalinové sporty můžeme definovat jako aktivity spojené s vysokou mírou rizika zranění či smrti. V původním slova smyslu se jednalo o triádu skateboarding, snowboarding a BMX. Dnes však tento pojem zahrnuje daleko větší počet disciplín.

I přes tento odstrašující popis však miliony lidí slézají vysoké hory, vyskakují z letadel, řítí se rozbouřenými koryty řek, potápí se do pomořských jeskyní, trhají laviny na úbočích hor nebo sjíždějí zběsilou rychlostí na horském kole strmou lesní cestu. Proč tomu tak je? Neváží si tito lidé života? Neuvědomují si snad rizika, která díky tomu podstupují? Odpovědí může být, a nepochybně i je, mnoho.

Extrémní sporty patří v naprosté většině k aktivitám, které začátečníci jen těžko mohou vykonávat bez dohledu a pomoci někoho zkušeného a znalého. Těžko si můžeme představit, že si naprostý nováček vezme padák a prostě skočí z letadla nebo že si koupí lyže, vystoupá na horský hřeben a spustí se závěsemi prašanu ze strmého svahu. Co z toho tedy plyne? Riziko těchto aktivit je (nebo by mělo být) zpočátku redukováno dohledem odborníků a mnohdy rovněž menší náročností situace, později pak zkušenostmi a znalostmi samotného sportovce. To by mohl být jeden z důvodů, proč se tito odvážlivci nebojí pustit do nebezpečných situací. Mají relativní jistotu, že ví, jak riziko podstatně snížit (Palmer, 2002).

Podíváme-li se do daleké minulosti, uvidíme člověka, jak bojuje s přírodou, se zvířaty, která ho ohrožují, a v neposlední řadě taky bojuje vzájemně mezi sebou. Množství vzrušení, adrenalinu a také dobrodružství, kterého se lidem v dávné minulosti dostávalo, je dnes omezeno. Máme domy, obchody s jídlem, máme zákony. Není snad nasnadě, že se člověk pouští do určitých rizik, aby opět zažil to, co mu v běžném životě často chybí? Aby zakusil vzrušení a následný pocit úlevy, když vše dobře dopadne (Pain & Pain, 2005).

Mnohé z extrémních disciplín vedly ke vzniku samostatných komunit ba přímo kultur. Nejvýrazněji se takto projevily zejména původní extrémní disciplíny – snowboarding a skateboarding. Díky nim se v průběhu let vytvářejí nové styly oblékání i způsoby života. Důležitou roli hrála i velká provázanost s hudbou, zejména punkem a hip-hopem. Ale i v jiných oblastech adrenalinových sportů může pozorovat odlišné názory na svět, než je tomu u běžných lidí. Stráví-li někdo dny a měsíce lezením po horských stěnách či sjížděním divokých svahů, bude mít pravděpodobně odlišné životní postoje, než lidé, kteří se tomu podivují. I tato odlišnost mohla vést k soudržnosti a propojení skupiny lidí, které dnes nazýváme extrémními sportovci.

Důležitou součástí většiny adrenalinových sportů je příroda. Ať už se jedná o zemi, vzduch či vodu, sportovci se často vydávají do oblastí, které jsou jen málo ovlivněny lidmi. Tento únik z přelidněných měst na místa, kde člověk dlouhé hodiny i dny nikoho nemusí potkat, k extrémním sportům neodmyslitelně patří. Pochopitelně, účastníte-li se závodů v surfingu či snowboardingu, těžko můžete počítat s prázdnými plážemi a svahy. Ale základním stavebním kamenem u mnoha adrenalinových sportovců je únik ze společnosti, prožití chvíl samoty a svobody a spojení s přírodou, ať už se jedná o výhledy z vysokých kopců nebo naopak ponoření se hluboko pod mořskou hladinu. Člověk v takových chvílích pak nebojuje tolik proti ostatním, jako spíše sám proti sobě a proti silám přírody.

Neměli bychom také zapomenout na fakt, že kromě nebezpečných zážitků a osobnostního růstu se lidé do extrémních sportů pouští i ze zcela prostšího důvodu. Kdo by neobdivoval ty odvážlivce, kteří riskují život ve snaze o provedení nějakého nebezpečného kousku a kteří s ledovým klidem a úsměvem na rtech vše bez problému zvládnou. Naprosto neodmyslitelnou součástí adrenalinových aktivit je mnohdy i extroverze a image. Velká část extrémních sportovců je nepochybně motivována obdivem a zájmem, který se kolem nich utváří. Kvůli fotografii, kterou se pak budou moci pochlubit, kvůli historkám, které pak budou moci vyprávět, proto se spousta, zejména těch mladších lidí, pouští do extrémních sportů. Je to zcela přirozená vlastnost a dle mého názoru i jeden z nejpodstatnějších důvodů, proč jsou lidé tato velká nebezpečí ochotni podstoupit (Tok, 2011).

Spolu s větší dostupností extrémních sportů se dle Tomilsona (2000) také objevil nový fenomén. Zatímco dříve bývalo zvykem, že se sportovec věnoval spíše jedné adrenalinové aktivitě, dnes je tomu naopak. Málo se setkáváme s takto vyhraněnými lidmi. Daleko častěji nacházíme sportovce, kteří se věnují dvěma, třem, i více disciplínám a to v létě i v zimě. Zdá se, že kdo jednou pozná požitky z extrémního sportu, nejen že v něm nadále pokračuje a rozvíjí jej, ale přidává k němu i sporty další a další.

Adrenalinovým sportům se věnuje stále více lidí (Pain & Pain, 2005). Roste nejen touha objevovat jejich krásu a riziko, které přináší, ale především se zlepšuje dostupnost pro nejširší veřejnost. Stačí mít chuť, odvahu a také dostatek financí a člověk se může bez potíží začít věnovat prakticky jakémukoli adrenalinovému odvětví. Již se nejedná o aktivitu několika výstředních lidí, jak tomu mnohdy bylo dříve. Extrémní sporty se staly uznávanými, ba přímo obdivovanými. Fantazie v jejich rozvoji prakticky nezná mezí. Každou chvíli se objeví nějaká nová disciplína, a co je jeden den považováno za bláznivý výstřelek, může být prakticky vzápětí soutěžním sportem, ne-li olympijskou disciplínou. Snad bude tento trend pokračovat i nadále a lidé budou mít zájem na chvíli utéct z přeplněných měst do přírody a rozvíjet sami sebe překračováním vlastních hranic (Stefanović & Šiljak, 2010).

1.1 Sporty na zemi

1.1.1 BMX

Spolu se skateboardingem a snowboardingem je BMX jedna z triády původních freestylových disciplín. Jedná se o odnož cyklistiky, jejíž přirozené prostředí je v podstatě totožné se skateboardingem. Jezdí se na menším kole, než je typické u ostatních cyklistických kategorií. Vyznavači BMX jsou nejčastěji označováni jako bikeři a můžeme je potkat nejčastěji ve skateparcích, rampách, ale i různých tzv. streetových překážkách. Základní disciplíny jsou dirt (hliněná dráha se skoky), street (volná prostranství – schody, zábradlí,...), minirampa (tvar U), vert (velká rampa), flatland (triky na volné ploše bez překážek) a park (uměle vytvořené překážky) (Živný, 2005).

Jako mnoho dalších adrenalinových sportů vzniklo BMX v Kalifornii v 60. letech. Z počátku se jezdilo na motocrossových dráhách, po čase však začínali vznikat speciální bikrosové dráhy, které měly různé skoky a překážky. V 80. letech se BMX dostalo ze Spojených Států do celého světa a již roku 1982 se v Nizozemí konalo první mistrovství světa (Živný, 2005). BMX se v současnosti disciplínou jak na Olympijských hrách tak i amerických X-Games.

1.1.2 Freeskiing

Freeskiing je souhrnný název pro dvě kategorie lyžování – freeride a newschool. Jedná se o disciplínu, které mají úzký vztah ke snowboardingu a byly jím velmi výrazně inspirovány. Freeskiing můžeme přeložit jako volné lyžování, tedy lyžování mimo sjezdovky. Tím jsou myšleny volné neupravené svahy s hlubokým sněhem (freeride), ale i snowparky s překážkami a skoky (newschool). V případě disciplíny backcountry se jedná o kombinaci jízdy ve volném terénu a freestylových triků. Do freeskiingu bychom mohli volně zařadit rovněž skialpinismus. Skialpové lyže umožňují pomocí pásů a uvolněné nohy pohyb i do prudkého kopce a po zamknutí paty i zcela plnohodnotný freeridový sjezd (Volák & Mikula, 2009).

Termín freeskiing byl poprvé použit Gregem Stumpem v roce 1988 a ten rok začala i jakási freeskiingová revoluce. Objevila se tak významná alternativa ke klasickému alpskému lyžování a extrémní lyžaři se začínají čím dál více pouštět do volného neupraveného terénu prudkých skalnatých hor. V roce 1990 je ve Valdez na Aljašce uspořádán první big mountain závod. 1994 je pak dalším mezníkem neboť vzniká první speciální freerideová lyže. Samotný newschool pak vniká po roce 1996 z potřeby uniknout svazujícím pravidlům soutěží, jako jsou akrobatické skoky či jízda v boulích. Vývoj nových skoků a triků šel rychlým tempem kupředu díky inspiraci získané ve snowboardingu a dnes se tyto dvě rovnocenné freestylové disciplíny ovlivňují navzájem (Volák & Mikula, 2009).

1.1.3 Horolezectví

Jeden z nejslavnějších a nejrozšířenějších sportů na světě – horolezectví. Představit si v současnosti univerzální podobu horolezce je nemožný úkol. Většině z nás se

pravděpodobně vybaví teple oblečený zarostlý horal s mačkami na nohou, helmou a cepínem v ruce, jak visí na laně kdesi na zasněžené velehoře. Horolezectví je však dnes roztrženo do mnoha různorodých disciplín. Leze se nejen po velkých zasněžených stěnách, ale i po stěnách umělých, ledu, zdích či hradbách, dokonce i budovách. Těmi neznámějšími kategoriemi jsou bouldering (bez lana, nízko nad zemí), umělé stěny, pískovcové lezení, lezení ledů, výškové horolezectví, sportovní lezení (kratší skalní cesty). Vzhledem k počtu horolezců a velké komercializaci celého sportu je dnes horolezectví jedním z extrémních sportů s největším počtem úmrtí. Přecenění sil, chyba či jen nešťastná náhoda mají například jen na osmitisícových vrcholech v Himalájích na svědomí ročně kolem 700 lidských životů (Horolezecká metodika, nedat.; Bushcraft, 2013).

Od té doby, co člověk chodí po zemi, existuje i určitá forma horolezectví. Překonávání hor kdysi zdaleka nesloužilo jako sportovní aktivita. Jednalo se o nezbytnou činnost, která byla nutná při cestování, lovu či sběru. Hory byly pro člověka vždy fascinující. Mnoho z nich hrálo důležitou roli v různých mytologiích a náboženstvích. Teprve v 19. století se však lidé začali věnovat horolezectví jako sportu. Následovalo období prvovýstupů a zakládání spolků, které měli takřka vždy v názvu zmíněné Alpy. Proto také dodnes zůstává synonymem pro tuto aktivitu slovo alpinismus. Teprve v roce 1950 lidé dokázali vystoupat na první osmitisícový vrchol. Maurice Herzog a Louis Lachenal uskutečnili prvovýstup na Annapúrnu. S takovým rozvojem horolezectví zákonitě musel přijít i velký skok v nových technologiích a pomůckách. Zašlo to však tak daleko, že někteří upozorňovali na fakt, že horolezectví ztrácí své původní sportovní pojetí. Nejdůležitějším z těchto hlasů byl Reinhold Messner. První člověk, který vystoupil na všechny osmitisícové vrcholy, definoval tzv. alpský styl, který byl návratem k původní filosofii. Jednalo se o lehké, rychlé lezení bez pomoci kyslíku. Messner ke svým výstupům nepotřeboval velké expedice a předem zajištěné cesty, přesto dosáhl větších úspěchů, než ostatní. I dnes však moderní technologie umožňují vystoupat na nejvyšší vrcholy lidem, kteří mají dost peněz, avšak méně zkušeností. I proto můžeme vídat takřka denně zprávy o počtech obětí velehor. Nastala éra horolezectví, kdy již neexistuje hora, na které by nikdo nestanul. Proto se zájem horolezců přesunul k objevování nových cest tzv. prvovýstupů (Horolezecká metodika, nedat.).

1.1.4 Mountain biking

Mountain biking je ustálený název pro jízdu na horských kolech. Budeme-li mluvit o této aktivitě jako o extrémním sportu, pak se nejedná o rekreační vyjížďky po okolí, ke kterým dnes horská kola mnozí z nás využívají. Základními disciplínami mountain bikingu jsou cross country, downhill a trial. Cross country je stále asi nejpopulárnější varianta, která se od roku 1996 objevila i na programu olympijských her. Jedná se o závod ve členitém terénu s velmi náročnými sjezdy a stoupáními. Downhill je označení pro adrenalinový sjezd po úzkých skalnatých cestách, které mnohdy vedou mezi stromy a závodníci nezdědky dosahují rychlosti i 100 kilometrů za hodinu. Trial je pak disciplína založená na zručnosti, kdy má jezdec za úkol překonat nejrůznější překážky, aniž by se kolem či tělem dotkl země.

První horská kola používala skupina nadšenců z Marin County již před druhou světovou válkou. Tito předchůdci dnešních strojů byli tak těžcí, že na nich nebylo možné jet do kopce, takže museli být vytlačeni. Vůbec prvním typem bylo kolo Ballooner od značky Schwinn. Revolucí pak byl první závod v mountain bikingu 21. října 1976. Trať měřila 3,4 km a vedla z hory Mount Tamalpais. V roce 1983 pak firma Specialized přišla s modelem Stump Jumper. Jednalo se o první horské kolo, které se prodávalo ve velkém množství v obchodech. Když pak v roce 1986 prodeje horských kol překvapivě předčily prodej těch silničních, bleskový rozvoj na sebe nenechal dlouho čekat. Nové pláště, nová sedla, nové materiály, nové prvky jako například „roh“y. To vše přinesly následující desetiletí, až jsme došli k horskému kolu, jak ho známe dnes (Tomlinson, 2000).

1.1.5 Skateboarding

Se snowboardingem a BMX je skateboarding jedním z původních třech extrémních sportů. Jedná se o jízdu na prkně s přimontovanými tzv. treky a kolečky. Samotný skateboard prošel za půl století vývoje razantními změnami. Původně byl plochý a úzký, zatímco dnes je proti svému předchůdci výrazně širší se zahnutými konci a na povrchu s tzv. gripem – neklouzavým povrchem. Skateboarding můžeme rozdělit do dvou prolínajících se větví – skateparkové ježdění a street (pouliční ježdění). Klasické disciplíny jsou pak U-rampa nebo best trick.

Skateboarding prošel za svou historii velkým vývojem. Počátky nalezneme v 60. letech v Kalifornii, kdy u zrodu stáli surfaři s touhou vymyslet něco nového. Původní název byl „chodníkové surfování“ (sidewalk surfing). Opravdový rozlet začal až v letech 70. díky experimentování s novými materiály a ze skateboardingu se stal opravdový fenomén. Díky velkému suchu v roce 1976 se objevil nový trend jízdy ve vypuštěných bazénech a přechod do vertikálních ramp byl již otázkou času. Po poklesu zájmu v 80. letech se objevil tzv. street skateboarding neboli ježdění po ulicích a přirozených překážkách. To pomohlo navrátit skateboarding na výsluní, kterému se těší dodnes například jako jedna z hlavních disciplín amerických X-Games (Česká asociace skateboardingu, nedat.).

1.1.6 Snowboarding

Největší boom, který jsme mohli vidět před zhruba 10 až 15 lety, má již snowboarding za sebou. Nicméně stále se jedná o jeden z nejpobulárnějších adrenalinových sportů. Určité polevení v popularitě jízdy na prkně můžeme vidět v rozvoji freeskiingu, který však do velké míry souvisí v inspiraci právě u snowboardingu. Snowboarding přináší nejen možnost jízdy po upravených sjezdovkách, ale i úniku mimo přelidněná horská střediska a sjíždění svahů pokrytých hlubokým prašanem. Také velký rozvoj tzv. snowparků je jasným signálem, že se nejedná dávno jen o sport pár nadšenců, ale o aktivitu zcela rovnoprávnou s lyžováním. S rychlým rozvojem snowboardingu souvisí i jeho rozštěpení na mnoho disciplín. Dělíme je do dvou kategorií – alpské a freestylové. Do alpských patří paralelní slalom, paralelní obří slalom a superobří slalom. Daleko pobulárnější kategorie freestylových disciplín zahrnuje U-rampu, slopestyle, big air, jibbing, quaterpipe, snowboardcross a freeride (Louka & Večerka, 2007).

Počátky snowboardingu nalezneme v 60. letech ve Spojených státech. U zrodu tohoto sportu stáli surfaři, kteří potřebovali zimní alternativu, možnost tréninku a také zpestření. V roce 1963 zkonstruoval Tom Sims první sněžné prkno. O dva roky později pak vznikl tzv. snurfer. Jednalo se o dvě lyže svázané k sobě bez vázání a s provázkem do ruky. Pak již šel rozvoj rychle. Jake Burton Carpenter přidal k prknu pevné vázání a zlepšil tak jeho ovladatelnost. Navzdory blízké podobě snowboardu současnému se snowboarding neprosazoval lehce. Dokonce byl v mnoha zimních střediscích zakázán. Tím byl způsoben

vznik samostatné snowboardové kultury. Se zvyšující se kvalitou výbavy a tím i bezpečností však snowboarding pronikl i do zimních středisek a dnes je již naprosto rovnocenným soupeřem lyžování (Bitner et al., 2012)

1.1.7 Survival, adventure

Survival a adventure racing je synonymem pro stále populárnější extrémní závody, které jsou kombinací různých adrenalinových disciplín. Jedná se o zdolávání velmi velkých vzdáleností (i stovky km) pomocí běhu, jízdy na horském kole, horolezectví, kajaku a podobně. Důležitým prvkem těchto závodů je orientace, protože závodníci jsou odkázáni zejména na mapu a GPS navigaci. Často jsou tyto závody organizovány pro týmy.

Počátky moderního adventure racingu můžeme vidět v prvním Karrimorském mezinárodním horském maratonu v roce 1968. Jedná se o závod dvojic, kdy týmy překonávají v horském terénu vzdálenost dvojnásobného maratonu a nesou si sebou vše nezbytné. V současnosti mezi nejznámější závody tohoto druhu patří Patagonian Expedition Race, který vznikl v roce 2004 a jehož délka se pohybovala mezi 520 až 1112 kilometry. U nás mezi zástupce tohoto extrémního závodění patří například Zimní výzva nebo Czech adventure race (Snalem, 2002).

1.2 Sporty ve vzduchu

1.2.1 BASE jumping

U všech sportů v kategorii extrémní existuje určité riziko. Jsou mezi nimi však takové, kde je nebezpečí velmi vysoké. Jedním z nich je beze sporu BASE jumping. Název této vysoce rizikové disciplíny je zkratkou slov budova (Building), anténa (Antenna), most (Span) a země (Earth). Jedná se o místa, ze kterých BASE jumpeři skáčou nejčastěji. Z analýzy téměř 21 tisíc seskoků vyplynulo, že jeden z 2317 BASE skoků je smrtelný a dokonce jeden z 254 končí nehodou (Soreide, K., Elingsen, C. L., & Knutson, V., 2007).

BASE jumping se vyvinul jako disciplína parašutismu. I dnes je nezbytné, aby každý, kdo se rozhodne BASE jumping u děnovat, absolvoval alespoň 200 seskoků s běžným padákem. Pak je u něj teprve předpoklad, že bude schopen adekvátně reagovat v rizikové situaci. Původ názvu slova BASE jumping můžeme hledat v roce 1981, kdy tuto aktivitu pojmenoval jeden z jejích otců Carl Boenish, který se věnoval už koncem 70. let natáčení seskoků z hory El Capitan v Yosemitešském národním parku (Basejumper.com, nedat.).

1.2.2 Bungee jumping

Bungee jumping je bezesporu sport, který můžeme zařadit mezi adrenalinové. Na rozdíl od většiny ostatních sportů z této kategorie je však bungee jumping velmi bezpečný. Jedná se o disciplínu, kdy je jedinec fixován pružným lanem a skáče z vysokých objektů. Nejčastěji se jedná o mosty, jeřáby či budovy, může být však využito i méně tradičních objektů, jako jsou horkovzdušné balóny či helikoptéry. Rovněž variant seskoku je více. Tradiční je sólový skok, ale skáče se i v tandemu. Časté jsou rovněž seskoky, při kterých v poslední fázi dochází ke kontaktu s vodou.

Nejstarší počátky bungee jumping u bychom mohli hledat u domorodých kmenů v Jižním Pacifiku, nicméně zrod moderní verze této extrémní disciplíny můžeme datovat do roku 1979, kdy se myšlenky ujal Klub nebezpečných sportů z Oxfordské univerzity. Jejich první seskok se uskutečnil ze 75 metrů vysokého mostu Clifton Suspension v Bristolu. Komeracionalizaci a propagaci bungee jumping u pak nejvíce rozvíjel od roku 1987 Novozélandčan A. J. Hackett, který například jako první seskočil z Eiffelovy věže (AJ Hackett, nedat.).

1.2.3 Kiteboarding

Kiteboarding či kitesurfing je nový, dynamicky se rozvíjející sport. Jeho princip je jednoduchý. Kiteboardista stojí s chodidly připevněnými k prknu či surfu a v ruce drží ovládací hrazdu (bar), kterým ovládá velkého draka (kite), pomocí něhož se díky větru pohybuje po vodě, sněhu či zemi. Výhodou kiteboarding u oproti například windsurfing u je fakt, že kite dokáže létat i při velmi slabém větru. K pohybu může být využito velké

množství prostředků. Nejčastěji to je tedy board či surf, dále lyže, snowboard, bugina, brusle, loď a další (Kitesurfing School, 2007).

Ještě v roce 1998 byla na celém světě pravděpodobně pouze pár jedinců, kteří se tomuto sportu věnovali. V tuto dobu byl uspořádán první světový pohár, nicméně někteří vítězové se kitesurfing začali učit jen pár týdnů před závody. V roce 2006 se počet sportovců pohyboval již mezi 150 až 200 tisíci. V roce 2011 vznikla Česká kitová asociace za účelem organizace kitových sportů, pořádáním závodů, seminářů, školení a jiných významných činností kolem kiteboardingu, snowkitingu a landkitingu. ČKF zastupuje kitorskou komunitu v komunikaci se státem a mezinárodními organizacemi a vyjednává pro své členy co nejlepší podmínky k provozování kite sportu (Česká kitová federace, nedat.).

1.2.4 Paragliding

Paragliding je sportovní disciplína, která je odvozena od parašutismu. Pro let se využívá padákový kluzák. Start letu je nejčastěji uskutečněn rozběhem z kopce a napnutím padáku ze země, ale je rovněž možno využít vlečného zařízení. Při letu se využívá termických a mechanických vzdušných proudů. Dnes nejobvyklejší soutěžní disciplínou paraglidingu je tzv. přelet, čili snaha urazit co nejdelší vzdálenost. Zástupcem této kategorie závodů je například přelet Alp – Red Bull X-Alps (Plos, 1999).

Historii paraglidingu a její úplné počátky můžeme považovat za shodnou s počátky parašutismu (viz níže). K oddělení této nové adrenalinové disciplíny došlo díky NASA (National Aeronautics and Space Administration). Experimenty NASA s návratovými zařízeními vesmírných lodí vedly ke vzniku rogallova křídla a dalších typů říditelných padáků. I přes to, že se v kosmonautice tyto vynálezy neujaly, našly své uplatnění ve sportovním parašutismu. V 70. letech zkonstruoval kanadčan Domina Jalbert padák Para Foil, který znamenal skutečný boom v létání. Po období soutěžení v délce letu (Jean Yves Fauste – 11 hodin 23 minut) a sletění nejvyššího kopce (Jean Marc Boivin – Mount Everest) následovalo období přeletů. To trvá dodnes a světový rekord v nejdelší uražené vzdálenosti je v současnosti 502.9 km. V Evropě, kde je paragliding nejpopulárnější, se mu věnuje přes 100 tisíc pilotů (Plos, 1999).

1.2.5 Parašutismus

Dnes již tradiční a velmi rozšířený extrémní sport, jehož principem je seskok z letadla a následné přistání na zemi pomocí padáku. Za nejvíce adrenalinovou část celého seskoku bychom nejspíše mohli označit let volným pádem před otevřením padáku. Mohutná rozšířenost parašutismu jde ruku v ruce s velkým nárůstem nejrůznějších disciplín. Již dávno není tento sport jen o seskoku a přistání. Skáče se ve velkých formacích nebo třeba se surfovým prknem na nohou, přistává se na přesnost, využívají se kameramani, v kategorii Freestyle jde o různé akrobatické polohy, k prodloužení letu se využívá speciálních obleků. Zdá se, že možnosti parašutismu jsou nekonečné.

První zmínky o nápadu využít ke zpomalení pádu padák můžeme nalézt v Číně. O pár století později se něco podobného objevuje i v kresbách legendárního Leonarda Da Vinci. První popsany seskok pak datujeme až do roku 1783, kdy jej uskutečnil Francouz Louis-Sebastian Lenormand. Jemu vděčíme i za název „le parachute“, jenž pochází z řeckého *para* (proti) a francouzského *chute* (padat). K opravdovému rozvoji parašutismu však došlo až ve 20. století a jako tradičně tomu bylo díky oběma světovým válkám. Grant Morton byl v roce 1911 pravděpodobně prvním člověkem, který seskočil s padákem z letadla. Ve 2. světové válce jsou pak tzv. výsadkáři již zcela běžnou součástí armády a na principu padáku funguje i katapult v letadlech. Po válce pak dochází k rozšíření parašutismu i do civilní oblasti a stává se z něj postupně široce rozšířený sport. Dnes je tzv. tandemový seskok častým zážitkem pro jedince, kteří si chtějí i bez náročného výcviku vychutnat adrenalin spojený s očekáváním, volným pádem a dlouhým pozvolným letem s padákem (Skydiving.com, nedat.).

1.3 Sporty ve vodě

1.3.1 Kajakářství

Kajak je úzké plavidlo zakončené na obou stranách do špičky. Na rozdíl od kánoe či raftu je horní část uzavřená a k pohybu se používá oboustranné kajakářské pádlo. Kajak se využívá při sjezdu divoké vody a umožňuje, na rozdíl od kánoe či raftu, velmi dobrou

pohyblivost a manipulaci. Kajakářství je tradičním sportem na letních olympijských hrách. V současnosti je podle určení možné vybírat mezi několika druhy kajaku. Existuje dlouhý mořský kajak, creek kajak na sjíždění prudkých nebezpečných řek, rodeo kajak pro jízdu na vlně či válci, playboat kajak spojuje vlastnosti dvou posledně zmíněných, slalomový kajak, sjezdový kajak a rychlostní kajak pro klidnější vody (Kanoecz, nedat.).

Kajak byl vynalezen a používán v dávných dobách v Grónsku a arktických oblastech Severní Ameriky. Jeho význam byl důležitý zejména ve spojitosti s lovem tuleňů a ryb. Již malí chlapci se učili zvládat úskalí kajaku, aby byli v budoucnu schopni jej bezpečně ovládat a pomocí něj i lovit. První zkušenosti s kajakem udělali Evropané v 19. století. V Německu a Francii se z kajakářství stal rychle sport a oblíbená aktivita. V roce 1936 v Berlíně se pak kajak poprvé objevil i na olympijských hrách. V současnosti je pro kajak na OH vyhrazeno více jak deset disciplín (Greenland.com, nedat.).

1.3.2 Potápění

Potápění můžeme rozdělit do tří základních disciplín podle vybavení, které potápěč využívá. Jedná se o potápění s dýchacím přístrojem, šnorchlování a volné potápění. K základní výbavě nejčastěji patří potápěčské brýle a ploutve, které umožňují výrazně zrychlit pohyb ve vodě. Volné potápění je disciplína, kdy si sportovec veškerou zásobu vzduchu pod vodu nese pouze ve svých plicích. Základním parametrem při závodech pak bývá hloubka, které na jeden nádech dosáhne. Někdy bývá k ponoru používána i zátěž. Ti nejlepší dosahují hloubek i výrazně přes 100 metrů. Šnorchlování je nejčastěji využíváno jako rekreační aktivita i díky své dobré finanční dostupnosti. A konečně potápění s dýchacím přístrojem umožňuje potápěčům setrvat pod hladinou velice dlouhou dobu a podívat se do nepředstavitelných hloubek i k 300 metrům. Potápění však sebou nese velká nebezpečí a každá chyba se může stát smrtelnou. Při potápění s přístroji ve velkých hloubkách je velkou hrozbou zejména kesonová nemoc (Tomlinson, 2000).

První snahy o vylepšení pobytu pod vodou můžeme hledat již ve starověku. Římané využívali kožené přilby spojené hadicemi s hladinou, aby mohli setrvat pod vodou delší dobu. První průlom v novodobých dějinách pak představuje vynález Augustuse Siebeina z roku 1819, který vyvinul těžké mosazné přilby, jež byly spojeny se vzduchovým

kompresorem na palubě lodi. O zhruba 130 let později pak biolog Jacques Cousteau a Emil Gagnane vytvořili dýchací přístroj, který fungoval zcela samostatně bez přívodu vzduchu. Od té chvíle se mohlo potápění rozšířit pro širokou veřejnost, dobrodruhy, biology, hledače pokladů i sportovce po celém světě (Tomlinson, 2000).

1.3.3 Rafting

Rafting je jízda na 4 až 6místném nafukovacím širokém plavidla, nazývaném raft. Raft je určen ke sjíždění divoké vody. Široký profil plavidla poskytuje podstatně větší stabilitu, než je tomu například u kajaku. To umožňuje vychutnat si požitky ze sjezdu řek a peřejí i méně zkušeným jedincům. Často je však pocit, že se široký raft nemůže převrhnout, příčinou podcenění a nehod. Zejména u těžších sjezdů je nezbytné, aby vodáci měli dostatečné zkušenosti (Kajaky, 2008).

Slovo raft pochází z angličtiny a překladu znamená prám či vor. Úplné předchůdce raftingu tak můžeme vidět ve vorařích, kteří po řekách splavovali dřevo. V polovině 19. století byl v USA patentován první nafukovací člun. Nicméně první zdokonalený samovylévací nafukovací člun byl vyroben až kolem roku 1980. Od té doby se rafting stal vyhledávaným extrémním sportem, který doplnil na řekách řady kajaků a kánoí. Právě díky jeho vzniku bylo člověku umožněno sjet divoké vody himálajských řek, jak je například Ganga (International Rafting Federation).

1.3.4 Surfing

Extrémní sport, který spočívá ve sjíždění lámajících se vln pomocí polyuretanového či polystyrenového prkna bez upevněných nohou. Obvykle je k surfování využíváno moře či oceán, výjimečně pak jezera či řeky. Surfing se stal inspirací pro nově vznikající sporty. Přímo z něj vyšel například snowboarding či skateboarding. Dělíme ho na longboarding (dlouhé prkno) a shortboarding (krátké prkno).

Počátky surfingu sahají daleko do starověku. Již v této době se domorodí obyvatelé Hawaie věnují této aktivitě. Surf byl vyroben ze dřeva a surfování bylo důležitou součástí

místní kultury, náboženství, mytologie a mělo i sociální charakter. Vůdce měl být nejlepším surfařem a výše postavení jedinci měli pro sebe vyhrazené lepší pláže než ostatní domorodci. První zmínky o tomto sportu pochází z deníku Jamese Cooka z konce 18. století. V roce 1907 pak prvním člověkem, který přinesl surfing do Kalifornie, byl George Freeth. Nicméně ještě celou první polovinu 20. století bylo surfování výsadou Hawaie, byť se zde této aktivitě věnovalo mnoho Američanů. Až od 50. let přešlo hlavní ohnisko surfingu do Kalifornie a ten se postupně stal obrovským obchodním artiklem (Marcus, nedat.).

1.3.5 Windsurfing

Windsurfing vychází z klasického surfingu. Bylo na něj však přidáno několik dodatečných prvků. Hned na první pohled je nejvýraznějším velká plachta. Z ní vede postroj, ke kterému je sportovec uchycen. Dále jsou na prkně poutka na nohy a celé prkno je pak podstatně lehčí než surf. To ovšem vede i k tomu, že není schopno udržet člověka položeného na něm a tak je nutné startovat z vody s pomocí větru (Tomlinson, 2000).

U zrodu windsurfingu stál surfař a obchodník Hoyle Schweitzer a letecký inženýr Jim Drake. Ti jako první vyrobili surfové prkno s plachtou a založili firmu Windsurfer. Jejich nápad si ihned získal množství nadšenců, neboť nabízel něco, co jim plachetnice či katamarány dát nemohly. V následujících letech došlo k rozvoji postrojů k uchycení plachty k tělu a byly přidány řemínky na nohy. To umožnilo windsurfařům vydržet na prkně i při silném větru. Jako v jiných sportech byla i zde snaha snížit váhu vybavení a tak docházelo ke zmenšování prkna a zkoušení nových materiálů. Dnes již není windsurfing jen o ježdění po vodě, ale i o nejrůznějších extrémních tricích, jako jsou salta či lopingy (Tomlinson, 2000).

2. Postoje ke smrti

2.1 Postoje

Výzkum postojů se dle Výrosta a Slaměníka (2008) těší značné popularitě. Příčinu toho vidí zejména v explanační síle, jakou postoje mají při vysvětlování příčin chování jedince i sociální skupiny. Jedná se o téma, kde se psychologie blízce setkává se sociologií a které nám umožňuje predikovat, co s největší pravděpodobností jedinec či sociální skupina udělá.

2.1.1 Definice postojů

Hartl a Hartlová (2004) uvádějí jednoduchou definici postoje. „Postoj je ustálený způsob reakce předměty, osoby, situace a sebe sama.“ Složitější a komplexnější definici nabízí G. W. Allport (in Nakonečný, 2009), podle kterého „je postoj mentální a nervový stav pohotovosti, organizovaný zkušeností, vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci.“ Krech, Crutchfield a Ballachey (1968) pak postoj definují jako „trvalé soustavy pozitivních a negativních hodnocení, emocionálního cítění a tendencí jednání pro nebo proti společenským objektům.“

2.1.2 Funkce postojů

Katz (2009) rozlišuje dle Nakonečného funkce:

- Instrumentální (adjustační, utilitární) – vytváření pozitivních postojů vůči objektům přinášejícím odměnu a negativních postojů vůči objektům, které jsou spojeny s tresty.
- Ego-defenzivní – slouží k ochraně integrity osobnosti. Projevuje se redukcí úzkosti a kompenzováním negativních složek sebepojetí.

- Hodnotově expresivní – subjekt je uspokojován vyjadřováním svých postojů a zasazováním se o jejich realizaci.
- Kognitivní – třídění a uspořádávání informací při vytváření postojů.

2.1.3 Složky postojů

Vnitřní skladba postojů sestává ze tří částí. Patří sem komponenty kognitivní (smýšlení), jež představují všechny informace, poznatky, znalosti, které o objektu postoje máme. Další jsou emotivní (afektivní) komponenty, které zahrnují emoce, jež v nás objekt postoje vyvolává. Třetí jsou pak konativní komponenty (behaviorální predispozice), které představují snahu či pohotovost, jednat ustáleným způsobem vůči objektu postoje. Mezi všemi těmito složkami existuje pozitivní korelace (Nakonečný, 2009).

2.1.4 Charakteristiky postojů

Krech, Crutchfield a Ballachey (1968) rozlišili základní charakteristiky postojů:

- Extrémnost postoje – krajně pozitivní či krajně negativní hodnocení objektu. Čím je postoj extrémnější, tím méně podléhá změně.
- Multiplexita postoje – složitost postoje. Ten může být založen na jednom poznatku nebo naopak i na velkém množství informací. Čím je postoj složitější, tím více je stabilní.
- Konzistentnost postoje – soulad vnitřních složek postoje. Čím více jsou kognitivní, emotivní a konativní složka v souladu, tím je postoj odolnější vůči změně.
- Interkonexe postojů – vzájemná propojenost a souvztažnost postojů. Čím více jsou postoje mezi sebou propojené, tím jsou stabilnější.
- Konsonance postojů – jejich shoda, jednota. Čím větší je konsonance postojů, tím větší je jejich stabilita.

- Síla a množství uspokojovaných potřeb – postoje uspokojují určité potřeby jedince. Čím více potřeb bude postoj uspokojovat, tím více bude odolávat změně.
- Centrálnost vztažných hodnot – vztahují-li se postoje k objektu, který má pro jedince význam, tím spíše budou odolné vůči změnám.

2.2 Postoje ke smrti

Odjakživa se lidé snaží vyrovnat s jistotou, že jejich čas v tomto světě není neomezený. Tento fakt visí nad každým z nás. Způsob, jakým se o to lidé snažili, se lišil a liší napříč časem i kulturami. Dle Kisvetrové a Kutnohorské (2010) bylo toto téma významným předmětem zájmu nejen filozofie bytí, ale především i každé kultury a společenství. Podle schopnosti postarat se o své umírající členy je možné usuzovat míru vyspělosti kultury. Egyptské pyramidy a mumifikace, řecké a římské mince pro převozníka, monumentální morové sloupy, kostnice, mausolea. To vše ukazuje, jak důležitým tématem v dějinách lidstva smrt a umírání je.

V minulosti jsme se potýkali s vysokou dětskou úmrtností, častou smrtí žen při porodu, chorobami, hladem, nedostatečnou zdravotní péčí. Průměrná délka života jen nepříliš přesahovala polovinu té dnešní. Nebyly zde sanatoria, domovy důchodců ani ošetrovatelské služby, které by se staraly o staré a umírající lidi. Tyto povinnosti tak spadaly na příbuzné a děti se mnohdy už ve velmi nízkém věku setkávaly se smrtí někoho blízkého. Byly v kontaktu nejen se zdravými členy rodiny, ale i s těmi, kteří již stáli na prahu smrti. Měly tak možnost pochopit a zažít konečnost lidského života a tím ji i přijmout jako součást lidské přirozenosti (DiGiulio, 1997).

Se stoupajícími schopnostmi lékařů a vědy celkově se začala rapidně snižovat míra dětské úmrtnosti a naopak zvyšovat průměrná délka života. Rapidně kleslo množství úmrtí žen při porodu a objevily se léky na mnohé dříve neléčitelné a nevléčitelné nemoci.

2.2.1 Tabuizace smrti

Staří a nemocní lidé již většinou nezůstávají s rodinou, ale využívají některé ze služeb, které se o ně postarají. To vše má za následek, že se děti, ale i dospělí, čím dál méně setkávají se smrtí a ta se čím dál více stává tématem, o kterém se nemluví. Drtivá většina z nás se během života setká s úmrtím blízkého člověka, někoho, koho jsme měli rádi. Přijde-li pak tato chvíle, stěžuje nám absence zkušenosti se smrtí nejen prožívání této ztráty, ale i její pochopení a přijmutí.

Haškovcová (2000, 22) je toho názoru, že *„smrt je vnímána jako nutný, ale nepatřičný fenomén, který se vlastně nehodí do světa ovládaného vědou, technikou a médií, do světa, který je posedlý mládím, sexem, úspěchem a hromaděním hmotných statků. Smrt je skrývána, je vhodné o ní mlčet, a nahlas je žádoucí opakovaně ujišťovat sebe i druhé, že v blízké budoucnosti zvítězíme i nad příčinami dnešních nemocí.“* K tomu dle DiGiulia (1997) zcela jistě přispívá i důraz dnešní kultury na mládí, krásu a zdraví. DiGiulio se dále domnívá, že jsme obklopeni nereálným stereotypem úspěšnosti a dokonalosti, který na nás působí ze všech stran. Říká nám, co si koupit, co si obléct, co jíst. Spolu s rozrůstáním a prohlubováním tohoto stereotypu se stáří a smrt stává něčím, co je lepší odsunout, potlačit myšlenky o nich.

2.2.2 Model domácího umírání

Jak vysvětluje Kutnohorská (in Kisvetrová & Kutnohorská, 2010), ještě v 19. století byl zcela běžným tzv. model domácího umírání. O umírajícího bylo pečováno v jeho domově, v obklopení blízkými, kteří se o něj starali. Vznikl zde komplexní rituál, který zahrnoval podporu a útěchu, péči a především přítomnost rodiny. Když nastal čas, umírající pronesl poslední přání, přijal poslední pomazání od kněze, rozloučil se a zemřel.

2.2.3 Institucionalizace terminální péče

Institucionalizace umírání znamenala přesun z domácí péče do nemocnic. Okruh rodiny se vyměnil na zdravotní pracovníky, začaly se používat bílé závěsy – plenty, které měly zajistit soukromí pacienta před okolními zraky a naopak ostatní ušetřit pohledu na

umírajícího. Později se využíval i oddělený pokoj, ale od toho se upustilo pro negativní psychické účinky na pacienty. Omezení návštěvních hodin mělo za následek, že lidé často umírali o samotě, bez svých blízkých. Lidé tak ztratili schopnost věnovat se a jednat s umírajícím během jeho poslední dnů. To pak zákonitě vedlo k nejistotě a negativním pocitům vůči takovým situacím. Zatímco dříve tedy byla snaha o setrvání s umírajícím až do konce, nyní se těmto chvílím lidé začali spíše vyhýbat. Neví, jak se chovat, jak se cítit, chybí jim potřebné zkušenosti, které byly dříve běžné (Aries, 2000a; Kisvetrová & Kutnohorská, 2010).

Šumberová (2011, s. 10) si všímá, že „nejistota, co od umírajícího očekávat, jak se v dané situaci zachovat, je jednou z příčin našeho zvyku vyhýbat se otázkám smrti. Téma je citlivé a vyvolává nejrůznější emoce. Ty vedou k jisté paradoxní situaci v naší kultuře: na jedné straně se o smrti moc nemluví, na druhé straně jsme jí ale mnohdy fascinováni (horory, úvahy o posmrtném životě, zprávy o lidském neštěstí, atd.).“

2.2.4 Smrt z pohledu různých kultur

Tradiční kultury mají postoje ke smrti většinou otevřenější a přímější. Důležitou součástí života jsou i pohřební rituály, které pomáhají dětem i dospělým vyrovnat se s nastalou těžkou situací. Tyto zvyky jsou často velmi odlišné. U různých komunit se rozvinula rozmanitá pravidla, příkazy a zákazy. Co by měli pozůstalí nosit za oblečení, kdy mohou tančit nebo vycházet z domu, kdy se mohou znovu oženit či vdát. Pro všechny však byl společný čas, který je potřebný k překonání ztráty blízké osoby. Tyto obřady, rituály a tradice pomáhaly truchlícím přizpůsobit se nové, neznámé situaci. Měly však i své nevýhody. Přinášely sebou totiž pochopitelně i omezení, která ne všem musela vyhovovat. Někdo by chtěl do společnosti dříve nebo přestat nosit určené barvy. V naší kultuře je situace opačná. Na většinu věcí, se kterými nemají žádnou zkušenost, musí lidé přijít sami. Mají svobodu volby, jak uctít památku blízké osoby, na druhou stranu se mohou cítit ztraceni v období, které je pro ně tak těžké (DiGiulio, 1997).

DiGiulio (1997) si dále všímá, že například v Číně je stále považováno stáří za vrchol života. Za období zasluhující úctu a obdiv, kdy má člověk možnost ovlivnit mladší generaci, přitom však má i čas na zasloužený odpočinek. Podobně je tomu i u amerických Indiánů,

pro něž jsou staří lidé učiteli a moudrymi rádci. V těchto společnostech je stáří a smrt nahlíženo zcela jinak, než je tomu u nás. Tyto jevy jsou zde přirozenou součástí života a díky tomu i vyrovnání se s nimi, ačkoliv je to bolestné, bude jednodušší.

2.2.5 Změny postojů ke smrti v průběhu dějin

Dle Ariese (2000b, 370) „se vývoj postoje ke smrti a s tím související rituály a obřady řídily jednoduchými proměnami čtyř psychologických prvků: vědomí sebe sama, obrana společnosti proti divokosti přírody, víra v posmrtný život a víra v existenci zla.“

Můžeme rozlišit pět modelů smrti, dle vývoje postojů ke smrti a umírání, které se měnily v závislosti na změnách společnosti.

1. „Ochočená smrt“ – jedná se o nejstarší model smrti, kdy šlo nikoliv o osobní tragédii, ale o určitou zkoušku společnosti, zda dokáže zachovat kontinuitu druhu.
2. „Smrt sebe samého“ – poprvé se tento model objevuje v 11. století. Je zde patrný posun směrem k člověku, kdy je smrt brána jako „osobní a poslední drama jedince.“
3. „Smrt vzdálená i blízká“ – lidé se dostávají k podobě smrti, jež byla pro ně dosud vzdálená.
4. „Smrt blízkého“ – objevuje se v 19. století. Lidé se vyrovnávají se smrtí blízkých s většími obtížemi, než tomu bylo dříve. Lidé se více bojí smrti druhého, než té smrti vlastní.
5. „Převrácená smrt“ – model 20. století. Vytváření tabu a vymizení rituálů vedlo k negativní změně v postojích ke smrti a umírání.

(Aries, 2000b)

2.2.6 Strach ze smrti

Smrt představuje pro člověka odjakživa zdroj úzkosti. Myšlenka, že smrt je ve své podstatě pozitivním obohacením našeho života, je pro většinu lidí nepříjemná, ne-li nepřijatelná. Nabízí se však otázka, čím by život byl, kdyby k sobě neměl ten neustálý protiklad či harmonii smrti. Pokud je nám něco vzácné a omezené, tím spíše si toho ceníme a přináší nám to radost. Jen těžko se odhaduje, čím by se pro člověka stal život, kdyby neměl jistotu jeho konečnosti (Yalom, 2006). Latinské rčení „Carpe diem“ neboli „Užij dne“ v sobě možná tají něco z těchto názorů. Bylo by potřeba užít dne, kdybychom jich měli neomezené množství? V souvislosti s tím se nabízí i podobně „Memento mori“ neboli „Pamatuj na smrt“, které přímo odkazuje na konečnost lidského bytí. Právě myšlenka na smrt by měla být tím, co dodává životu sílu.

Choron (1973, in Yalom, 2006) od sebe odlišuje tři různé druhy strachu ze smrti. Prvním je strach z toho, co bude po smrti, druhým strach z umírání samotného a třetí pak je strach z konečnosti našeho bytí. Právě ten považuje Yalom (2006) za ústřední. Podobně Kupka (2011) míní, že *„strach ze smrti se dá prožívat na mnoha různých úrovních. Člověk se může obávat okamžiku umírání, bolesti při umírání, ztráty vlastní autonomie, ztráty vlastní hodnoty, opuštěnosti, může litovat nedokončených záležitostí, truchlit nad koncem vlastního prožívání atd.“*

Strach ze smrti tedy představuje primární zdroj úzkosti. Smrt se tak stává zároveň darem i prokletím. Je podstatou naší existence, tak jako je rovněž jejím koncem. Od nepaměti je u lidí touha ji překonat. Od kamene mudrců až po dnešní vědecké objevy se tato snaha nemění. Zůstane však otázkou, jakou hodnotu bude mít život, povede-li někdy tato přání naplnit.

3. Osobnost z pohledu Big Five

Psychologie osobnosti dle Smékala (2002, 12) „popisuje, jak a čím se lidé od sebe navzájem liší i podobají ve svém vědomí a jednání, a vysvětluje analýzou vnitřních a vnějších podmínek, příčin a cílů, proč tomu tak je.“ Psychologie osobnosti nám tak umožňuje popsat a vysvětlit činnosti člověka, sociální jednání i jeho psychický a duchovní život, ale i porozumět jedinci jako takovému (Smékal, 2002).

Pojem osobnost má mnoho významů. V nejčastěji užívaném slova smyslu se jedná o termín hodnotící a souvisí s tím, jaký dojem jedinec u druhých vyvolává. Z toho laického pohledu pak mluvíme o tom, že „je někdo osobnost“ či „že někdo není vůbec žádná osobnost“ a tím dáváme najevo jeho kvality. Z hlediska deskriptivního je k tomuto termínu přiřazeno určité adjektivum, jímž je jedinec popsán. Potom tedy hovoříme například o agresivní osobnosti či optimistické osobnosti atd. Pohled biosociální chápe osobnost jako definovanou reakcemi druhých lidí. To by naznačovalo, že se vlastně jedná o sociální stimulační hodnotu člověka. Souhrnná definice využívá každý důležitý pojem, který je při popisu osobnosti použit, zatímco u hlediska integrativního je to vlastně určitá organizace nebo vzorec. Tím jsou myšleny různé způsoby chování, do kterých člověk vstupuje, uspořádává je a přináší kongruentnost (Hall & Lindzey, 1999).

Atkinsonová (1999, 436) definuje osobnost jako „*příznačné a charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které definují individuální osobní styl interakce s fyzickým a sociálním prostředím.*“

Cakirpaloglu (2012) chápe osobnost jako „*souhrn, souvislost či propojení charakteru, temperamentu, schopností a také konstitučních vlastností člověka.*“

Říčan (1975, 38) shrnuje osobnost do jedné věty jako „*individuum chápané jako integrace k seberealizaci v interakci se svým prostředím.*“ Tedy jako psychologický celek či organizaci, která je v kontaktu s okolním světem a směřuje k určitému cíli (Říčan, 1975).

Později (Říčan, 2010) tuto definici rozšiřuje na tři pojmy osobnosti:

1. Hodnotící pojem: Obdobně jako bylo zmíněno výše, je slovo osobnost využíváno laicky k ocenění jedinci hodnoty zejména v pozitivním slova smyslu – vynikající, zajímavý.
2. Psychická individualita jedince: V tomto pojetí je vyzdvižována jedinečnost a originalita jedince. Tedy to, co jej odlišuje od ostatních jedinců v téže kultuře a věku.
3. Osobnost jako architektura či struktura (uspořádání) celku psychiky: Jde o rozdělení psychiky na jednotlivé oddíly, které nesou určité funkce, a o jejich vzájemnou spojitost.

Snahu utvořit určité mapy lidských vlastností bychom mohli nalézt již v období antiky. Dodnes se však tento problém nepodařilo uspokojivě vyřešit. Galton (1884, in Hřebíčková, 2001) jako první sestavil seznam asi tisíce slov, kterými se dali popsat lidské vlastnosti. Na jeho práci navázala Baumgartenová (1933, in Hřebíčková, 2001), která v německém jazyce sestavila seznam čtyř tisíc slov, sloužících k popisu „vnitřních stavů“. Nejčastěji citovaným autorem v oblasti psychologie osobnosti je pravděpodobně G. W. Allport, který ve 30. letech 20. století zkoumal více než 50 v té době existujících teorií osobnosti. Na základě tohoto výzkumu je pak roztřídil do pěti skupin – osobnostní rysy, dočasné charakteristiky nebo aktivity, sociální chování, vliv na druhé a smíšená kategorie metafor a nejasných slov (Hřebíčková, 2001; Smékal, 2002). Spolu s Odbertem pak pomocí slovníku anglického jazyka vybrali 18 tisíc slov, jež lze použít k popisu chování. Po vyřazení synonym a nejednoznačných pojmů tento počet redukovali na 4500 slov a tento seznam roztřídili do podmnožin dle psychologického významu. Allportův a Odbertův seznam dále zredukoval Raymond Cattell na méně než 200 rysů. Na základě faktorové analýzy pak identifikoval 16 faktorů (Cattell, 1966, 1957, in Atkinson, 2003). Oproti tomu Hans Eysenck došel k závěru, že existují pouze dva faktory (později tři) a to introverze – extraverze, emoční stabilita - labilita (Eysenck, 1953, in Atkinson, 2003). Ani postup, jakým je faktorová analýza, však nedokázal odhalit přesný počet faktorů osobnosti a tak se tato čísla, nejen u těchto dvou autorů, liší. Nejčastěji užívaný kompromis pak představuje pětifaktorový model. Ten obsahuje pět rysových dimenzí, které bývají pro zjednodušení shrnuty do zkratky OCEAN. Tento akronym je složen z pěti anglických pojmů – otevřenost vůči zkušenosti (Openess), svědomitost (Conscientiousness), extraverze (Extraversion),

vstřícnost (Agreeableness) a neuroticismus (Neuroticism) (Atkinson, 2003; Drapela, 1997; Hřebíčková, 2011).

3.1 Big Five

V současnosti nejuznávanější systém popisu osobnosti vznikl přibližně před 25 lety. Pětifaktorový model popisu osobnosti vychází z Cattleovy teorie 16 faktorů. Z nich se pomocí shlukové analýzy dospělo k třem faktorům obecnějším – Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost ke zkušenosti. Na základě lexikálních studií pak byly tyto tři doplněny o Vstřícnost (Přívětivost) a Svědomitost. Ukazuje se však, že tento počet pravděpodobně nebude konečný. Říčan (2010) poukazuje zejména na opomíjení oblasti náboženství a spirituality, ke kterému docházelo zejména z etických důvodů.

Existence pětifaktorové struktury se dle Hřebíčkové a Urbánka (2001) potvrdila napříč světovými jazyky. Tento fakt považuje Říčan (2010) za důležitý v oblasti transkulturní komparaci. V češtině realizoval tyto lexikální studie v letech 1992 – 1995 Psychologický ústav AV ČR v Brně za účelem zjistit, zda se vyvozená struktura rovněž shoduje s pětifaktorovým modelem. Problematickým se však zdá být původní název OCEAN, který naznačuje, že jednotlivé dimenze jsou rovnocenné. Ve skutečnosti je nejrobustnějším faktorem Extraverze, jehož póly jsou vystiženy nejsilnějšími přídavnými jmény např. řečný, hovorný, mluvný x málomluvný, tichý, nemluvný. Dále přívětivost – dobrosrdečný, přívětivý, poctivý x panovačný, pomstychtivý, útočný. Svědomitost – důkladný, pečlivý, pilný x lenošný, nevytrvalý, chaotický. Emocionální stabilita – klidný, vyrovnaný, odvážný x rozrušitelný, nervní, vznětlivý. A nejméně silným faktorem se jeví Otevřenost vůči zkušenosti, což se projevuje i na různých variantách jeho pojmenování (Kultura, Intelekt, Imaginace, Autonomie) - chytrý, nápaditý, talentovaný x přihlouplý, neučenlivý, omezený (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Říčan (2010, str. 121) uvádí „třicet rysů (subškál), jimiž jsou tyto faktory operacionálně definovány:

Tab. 1. Pět faktorů osobnosti a 30 rysů, které je definují

NEUROTISICMUS (labilita)	Sklon k obavám a strachu z toho, jak vše dopadne.
	Sklon k hněvu, nepřátelství
	Sklon prožívat depresi, smutek a zoufalství
	Sklon k pocitům studu, rozpaků, trapnosti
	Sklon podléhat pokušením (alkohol, drogy, nákupy)
EXTRAVERZE INTROVERZE	Psychická zranitelnost, ve stresu sklon k panice
	Přátelská vřelost, zalíbení pro druhé
	Družnost, vyhledávání společnosti, radost z kontaktu
	Důrazné dominantní sebeprosazování až panovačnost
	Aktivnost, energičnost, sklon žít v rychlém tempu
OTEVŘENOST KE ZKUŠENOSTI	Sklon vyhledávat vzrušující smyslové podněty, zážitky
	Převaha pozitivních citů, optimismus, životní štěstí
	Vytváření bohatého vnitřního světa, představivost, fantazie
	Estetická citlivost, smysl pro umění a krásu
	Schopnost uvědomovat si u sebe i u druhých kladné i záporné city
VSTRÍCNOST (PŘÍVĚTIVOST)	Sklon pouštět se do rozmanitých nových činností, nechuť k rutině
	Intelektuální zvědavost, otevřenost nekonvenčním myšlenkám
	Sklon ověřovat obecně uznávané společenské hodnoty a dogmata
	Sklon důvěřovat druhým
	Sklon jednat čestně a upřímně
SVĚDOMITOST	Altruismus, štedrá velkorysost a ohleduplnost
	Sklon raději spolupracovat než soutěžit
	Skromnost a pokora vůči druhým
	Jemnocit: starostlivost, soucit a sympatie k druhým
	Sklon být vždy připraven a ochoten k efektivnímu řešení úkolů
SVĚDOMITOST	Pořádkumilovnost, schopnost postupovat organizovaně a metodicky
	Spolehlivá zodpovědnost v plnění povinností a dodržování pravidel)
	Sklon jít cílevědomě cestou náročných úkolů a jejich plnění
	Disciplinovaná vytrvalost a schopnost odolávat rušivým vlivům
	Rozvážnost v promýšlení věcí dopředu“

3.2 Osobnostní inventáře

Probandi bývají často dotazováni, jak reagují v nejrůznějších situacích - „Mám rád kolem sebe mnoho lidí“, „Neměním vyzkoušené způsoby, jak něčeho dosáhnout“. Jejich úkolem je obvykle odpovědět, do jaké míry s daným tvrzením souhlasí či nikoliv. V takovém případě hovoříme o osobnostních inventářích. Tyto otázky bývají shodné pro všechny jedince. Každá z nich pak vypovídá o nějakém osobnostním rysu. Několik otázek dohromady dá výsledný skóre jedince právě u toho rysu, které otázky společně měří. Například položka „Mám rád kolem sebe mnoho lidí“ vypovídá o extroverzi probanda zatímco „Neměním vyzkoušené způsoby, jak něčeho dosáhnout“ se týká jeho otevřenosti vůči zkušenosti. Mezi nejznámější osobnostní inventáře patří například MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) či NEO-PI (NEO osobnostní inventář). Další metodou měření osobnostních rysů, kterou můžeme zmínit, je Q třídění.

3.3 NEO inventáře

N – Neuroticismus, E – Extraverze, O – Otevřenost vůči zkušenosti. Tyto tři faktory vycházejí ze shlukové analýzy, kterou aplikovali Costa a McCrae na dotazník 16 PF (Costa & McCrae, 1985, in Hřebíčková & Urbánek, 2001). Po kombinaci s Goldbergovými lexikálními výzkumy byly doplněny navíc škály Přívětivost a Svědomitost. Do současnosti byly vytvořeny tři verze NEO dotazníků. NEO-PI, který obsahuje 180 položek (48 položek pro Neuroticismus, 48 položek pro Extraverzi, 48 pro Otevřenost vůči zkušenosti, 18 pro Přívětivost a 18 pro Svědomitost). První tři škály se navíc každá dělí na 6 subškál. U revidovaného NEO-PI-R je položen již 240, každá škála jich již má 48 a dělí se na 6 subškál. Dále vznikla také zkrácená verze NEO-FFI (NEO Five Faktor Inventory), která obsahuje celkem 60 položek, 12 pro každou škálu. Tyto položky byly vybrány jako nejvíce vypovídající pro dané dimenze. Jsou tedy všechny zahrnuty i v NEO-PI (Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, 2011).

První česká verze vznikla v roce 1993, kdy došlo k nezávislému překladu dvěma psychology a jejich verze byly zpětně posouzeny. Konečná varianta pak byla využita u zhruba 1000 respondentů a následně došlo k přeformulování některých problematických položek.

3.3.1 Neuroticismus

Byť k tomu název této dimenze vybízí, nemůžeme v tomto případě hovořit o diagnóze či psychiatrické kategorii. Jedná se o psychologickou charakteristiku, která vypovídá o individuálních rozdílech v emocionální stabilitě a labilitě. Škála vypovídá o způsobu prožívání negativních emocí, jako je například strach, sklíčenost, rozpaky. Jedinec, který dosahuje vysokého skóru v této dimenzi je psychicky nestabilní s lehce narušitelnou psychickou vyrovnaností. Hůře zvládají stresové situace a mají nižší sebekontrolu. Často se cítí nervózní, zahanbení, nejistí a úzkostní (Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, 2011).

3.3.2 Extraverze

Vysoký skór dosažený v dimenzi Extraverze u jedince vypovídá o energičnosti, optimismu, touze být součástí společenských aktivit, aktivnosti, hovornosti či sebejistotě. Extraverti jsou také typičtí svým sklonem k vyhledávání vzrušení. Opačný pól, tedy introverze, by však neměl být považován za opak extraverze. Costa a McRae (1992, in Hřebíčková & Urbánek, 2001) ji chápou spíše jako nepřítomnost extraverze. Introvert tedy není nepřátelský, pesimistický, nejistý či pasivní. Projevuje se spíše nezávisle, vyrovnaně, samostatně či flegmaticky (Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, 2011).

3.3.3 Otevřenost vůči zkušenosti

Dle Hřebíčkové a Urbánka (2001, 44) tato škála „*postihuje zájmy a míru zaujetí pro nové zkušenosti, prožitky a dojmy. Osoby dosahující vysokého skóru v této škále udávají bohatou fantazii a jsou vnímavější k prožitkům pozitivních i negativních emocí více než uzavření jedinci. Berou v úvahu nové myšlenky a nekonvenční hodnoty. Popisují se jako vědychtiví, intelektuální, obdaření fantazií, ochotní experimentovat a zajímají se o umění.*“ Vysoký skór u Otevřenosti vůči zkušenosti značí často nekonvenčnost, ochotu zkoušet nové věci a zažívat změny. Naopak osoby s nižším skórem upřednostňují známé, osvědčené věci a situace, zastávají konzervativní postoje a mohou mít méně výrazné emoční reakce.

3.3.4 Přívětivost

Spolu s dimenzí Extraverze se Přívětivost projevuje zejména v interpersonálním chování. Základní charakteristikou této škály je altruismus. Osoby dosahující vysokého skóru v dimenzi Přívětivost jsou laskavý a vlídní. Projevují porozumění, pochopení či ochotu pomáhat. Rovněž tíhnou ke spolupráci a důvěře k druhým lidem. Osoby na druhém pólu této dimenze jsou naopak popisováni jako nepřátelští a sobečtí. Upřednostňují řešení situací soutěžením před spoluprací. Nicméně i některé z těchto vlastností jsou pro úspěch v dnešním světě potřebné (Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, 2011).

3.3.5 Svědomitost

Jedná se o určitý druh sebekontroly, který souvisí s plánováním, organizací a realizací úkolů. Vysoký skór u Svědomitosti značí ctižádostivost, cílevědomost, disciplínu, pilnou vůli, přesnost, spolehlivost či pořádnost. Tato dimenze je úzce spjatá s pracovními a studijními výkony. Je-li však příliš vystupňovaná, může se projevit jako workoholismus či pedantství. Osoby s nízkým skórem se pak projevují spíše jako lhostejné, nedbalé, nestálé či málo cílevědomé (Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, 2011).

4. Dosavadní výzkum

Big five osobnostní vlastnosti a účast při riskantních sportech

Serdar Tok

Tok (2011) se ve své studii pokusil najít rozdíly v osobnostních vlastnostech mezi účastníky riskantních sportů a mezi lidmi, kteří se jim nevěnují. Využil při tom Pětifaktorový osobnostní inventář.

Výzkumu se zúčastnilo 328 probandů. 121 žen a 207 mužů ve věku od 18 do 53 let ($M = 23.42$, $SD = 3.98$). 85 z nich bylo aktivními adrenalinovými sportovci, 173 žádnou zkušenost s těmito aktivitami nemělo, ale uvedli, že by se jich rádi účastnili. Dohromady bylo tedy těchto 258 participantů klasifikováno jako aktivní v adrenalinových sportech. Zbýlých 70 nemělo ani zkušenost ani zájem účastnit se těchto aktivit a nebyli tak zahrnuti do výzkumu. Pětifaktorový osobnostní inventář (FFPI; Somer, Korkmaz, & Tatar, 2002, in Tok, 2010) je vytvořen tak, aby odpovídal Big Five osobnostní struktuře. Zahrnuje tedy dimenze Neuroticismu, Extroverze, Otevřenosti vůči zkušenosti, Přívětivosti a Svědomitosti.

Podle očekávání výsledky prokázaly, že účastníci, kteří se věnovali extrémním sportům, dosahovali signifikantně vyššího skóre v dimenzích Otevřenost vůči zkušenosti a Extroverze. Naopak vykazují nižší skóre u Neuroticismu a Svědomitosti. Nízká míra svědomitosti by mohla dle Toka poukazovat na nedostatek sebedisciplíny a tendenci jednat impulsivně. To může vést k možnému zranění či dokonce smrti. Dřívější výzkum (Tok, 2010) prokázal souvislost mezi vyšší hladinou neuroticismu s nižší mírou vzrušení. Tím můžeme vysvětlit, proč jedinci s těmito vlastnostmi prokazují menší zájem o adrenalinové aktivity.

Osobnostní charakteristiky BASE jumperů

Erik Monasterio, Roger Mulder, Christopher Frampton

Monasterio, Mulder a Frampton (2012) se zaměřili na to, zda mají BASE jumperi odlišné osobnostní charakteristiky od běžné populace. BASE jumping je, jako jedna z nejrizikovějších adrenalinových aktivit, výrazným zástupcem kategorie extrémních

sportů. Studie byla založena na Cloningerově temperamentovém a charakterovém inventáři (TCI), který obsahuje 4 temperamentové dimenze: vyhledávání nového (vyhledávání nových zkušeností, impulsivní rozhodování, extravagance,...), vyhýbání se ohrožení (tendence omezovat chování, jež může způsobit problémy, stydlivost,...), závislost na odměně (tendence chovat se tak, aby bylo dosaženo ocenění ostatními,...), odolnost, a charakterové dimenze: sebeřízení (souvisí s integritou, silnou vůlí), spolupráce, sebezpřesah (souvisí s náboženskou vírou či jiným pohledem na postavení člověka ve vesmíru).

68 participantů bylo vybráno na základě dvou kritérií. BASE jumping se museli věnovat nejméně 6 měsíců a mít za sebou alespoň 10 seskoků. Zahrnuto bylo 59 mužů a 9 žen v průměrném věku 34 (SD = 7.6). 42% účastníků utrpělo nejméně jeden vážný úraz a 72% bylo svědkem závažného či smrtelného úrazu při BASE jumping. Participant skórovali signifikantně výše v dimenzích vyhledávání nového a sebeřízení. Naopak signifikantně nižších skóre dosahovali v dimenzích vyhýbání se ohrožení, závislost na odměně a sebezpřesah v porovnání s běžnou populací. Za povšimnutí stojí zejména extrémně nízké skóre v dimenzi vyhýbání se ohrožení. Tyto osoby můžeme popsat jako bezstarostné, uvolněné, odvážné, klidné či optimistické. A to i v situacích, ze kterých má většina lidí obavy. Hladina energie těchto osob je vysoká a na ostatní působí jako dynamičtí, živí a sebevědomí. Výhody nízkého vyhýbání se ohrožení jsou zejména tváří tvář nebezpečí nesporné.

Motivace výkonu a postoje ke smrti u horolezců

Michaela Ťažká

Cílem studie, realizované v roce 2011 jako součást magisterské práce, bylo zejména zkoumat postoje ke smrti u horolezců a zjistit jejich míru připravenosti na smrt. Design studie byl deskriptivní a korelační. Výběrový soubor byl tvořen 30 horolezci ve věku 18 až 47 let, kteří se věnují horolezecké činnosti v pískovcové oblasti Adršpaško Teplických skal. Tato oblast byla vybrána pro svou obtížnost. Výzkumu se zúčastnili pouze muži. Při výzkumu byly použity 3 dotazníky. Jedním z nich je Škála vyrovnanosti se smrtí, dále pak

Death Attitude Profile - Revised a SUPOS 7 – dotazník struktury a dynamiky aktuálních psychických stavů.

Výsledky ukázaly strukturu psychického stavu horolezců, ze které vyplývá vyšší sklíčenost, depresivita, nižší aktivita, úzkostnost, rozladěnost a vyšší impulzivita, než je tomu u běžné populace. Nebyla prokázána žádná statisticky signifikantní korelace profilu postoje ke smrti a jednotlivých škál struktury psychického stavu ani mezi škálou vyrovnanosti se smrtí a strukturou psychického stavu horolezců. Byla však prokázána signifikantní korelace mezi spotřebou cigaret a věkem ($r = -0,38$). Dále byla zjištěna statisticky signifikantní korelace mezi neurastením a spotřebou cigaret ($r = 0,502$; $p = 0,01$).

Ťažká (2011) vysvětluje souvislost mezi spotřebou cigaret a věkem tím, že starší horolezci mají tendenci jiné prostředky pro zvládnání napětí. Souvislost mezi neurastením a spotřebou cigaret lze pak obecně zdůvodnit faktem, že neurotičtější osobnosti mají větší sklony řešit energetické a psychické napětí pomocí cigaret.

Osobnost, self-efficacy a podstupování rizika při parkouru (free-running)

Christopher J. Merritt, Ian J. Tharp

Parkour neboli free-running je poměrně mladý, rychle se rozvíjející extrémní sport. Jedná se o aktivitu založenou na překonávání nejrůznějších přirozených překážek (zdi, zábradlí, schody) pomocí běhu, skoků a rozmanitých triků. Merritt a Tharp (2013) se ve své studii zaměřili na vliv, který může mít self-efficacy na vztah mezi osobností a podstupováním rizika u lidí věnujících se parkouru. Self-efficacy definuje Paulík (2010) jako „přesvědčení o vlastní schopnosti efektivního reagování na výzvu vycházející z určitého problému, víru v dosažení daného cíle, jistotu, že vynaložené úsilí povede k žádoucímu účinku“. Výzkumu se zúčastnilo 277 probandů. 242 mužů a 35 žen ve věku mezi 16 a 41 lety ($M = 22.4$, $SD = 5.30$), kteří se parkouru věnují od <1 do 17 let. Participantů nejprve vyplnili deseti položkovou škálu Parkour self-efficacy (PaSES), dále odpovídali na škále na vnímané riskantní chování při parkouru. Nakonec jim byl předložen IPIP-NEO osobnostní dotazník.

Výsledky ukázaly, že u lidí podstupujících vyšší míru rizika je možné dokumentovat nižší skóry v dimenzi Svědomitost a vyšší u Neuroticismu. Dále byl zjištěn signifikantní mediační

efekt self-efficacy na vztah faktorů Svědomitost, Neuroticismus a podstupování rizika. Na rozdíl od Castaniera, Scanffové a Woodmana (2010) nebyla zjištěna žádná asociace mezi Extraverzí a podstupováním rizika.

Kdo podstupuje rizika ve vysoce nebezpečných sportech?

Carole Castanier, Christine Le Scanff & Tim Woodman

Castanier, Le Canff a Woodman (2010) si za cíl své studie vytýčili vyjasnění vztahu mezi účastí na riskantních sportovních aktivitách a osobnostních charakteristikách. Využili k tomu Škálu riskantního chování a francouzskou verzi NEO-PI-R (revidovaný NEO osobnostní inventář). Důvodem k tomu byly zejména nevyjasněné souvislosti mezi riskantním chováním a některými dimenzemi osobnosti (zejména Extraverze, Neuroticismus, Svědomitost). Výzkumu se zúčastnilo 302 mužů, kteří se věnují některé z adrenalinových disciplín (sjezd na lyžích, chození po horách, parašutismus, paragliding, horolezení). Jejich průměrný věk byl 31.6 let (SD = 9.7) a průměrná doba sportování 10.6 let (SD = 7.7). Každý faktor (Extraverze, Neuroticismus, Svědomitost) byl rozdělen dle mediánu na vysoký a nízký a bylo tak vytvořeno 8 osobnostních typů.

Výsledky ukázaly, že kombinace faktorů Neuroticismus, Extraverze a Svědomitost má význam u rozlišování mezi více či méně riskujícími jedinci. Velkým přínosem výzkumu je fakt, že faktor extraverze nemůže být v souvislosti s riskantním chováním izolován od ostatních osobnostních dimenzí. Kombinace nízké Svědomitosti, vysoké Extraverze a/nebo vysokého Neuroticismu vede k riskantnímu chování. Opačně pak osobnostní typy s kombinací vysoké Svědomitosti, nízké Extraverze a/nebo nízkého Neuroticismu riskují méně.

Výzkum osobnosti v oblasti extrémních sportů se již dočkal mnoha obměn. Kajtna, Tušak, Barić a Burnik (2004) porovnávali skupinu extrémních sportovců, sportovců mimo adrenalinové sporty a skupinu, která se sportům nevěnuje. Výsledky ukázaly, že extrémní sportovci prokazovali největší emocionální stabilitu, svědomitost a energičnost. Naopak nejnižších hodnot dosahovali v otevřenosti vůči zkušenosti. Zkoumání osobnostních

vlastností v souvislosti s podstupováním rizika však bylo předmětem zájmu nejen u rizikových sportů. Zuckerman a Kuhlman (2001) se zaměřili na rizikové chování u studentů v oblasti kouření, pití, drog, sexu, řízení a gamblerství. Vyšší míra rizikového chování napříč všemi těmito oblastmi je dle této studie spojena s impulzivním vyhledáváním výjimečných okamžiků, agresí a družností, nikoliv však s neuroticismem či mírou aktivity. Výzkum v podobné oblasti provedli Vollrathová, Knochová a Cassanová (1999). Skupina studentů byla dotazována na rizikové chování v oblastech alkoholu, řízení a sexu v souvislosti s jejich pociťovanou citlivostí ke zdravotním rizikům. Studie dospěla k závěru, že dimenze Přívětivost a Svědomitost má negativní efekt na citlivost ke zdravotním rizikům a rovněž rizikové chování. Naopak vyšší skóre Neuroticismu vede i vyšší pociťované citlivosti ke zdravotním rizikům. Výzkum Nicholsona a Fenton-O’Creevyho, Soaneové a Willmana (2001) objevil u vzorku manažerů silný osobnostní vzorec pro sklon k riskování, který vystihuje vysoká Extraverze a Otevřenost vůči zkušenosti a nízký Neuroticismus, Přívětivost a Svědomitost.

Oblast postojů ke smrti patří v posledních letech u nás k těm poměrně hodně studovaným. Kromě zmíněného výzkumu Ťažké (2011) se například Machů, Pechová a Dostál (2013) zabývali tématem postojů ke smrti v souvislosti s náboženským přesvědčením. Bylo zjištěno, že právě náboženské přesvědčení se ukazuje být nejsilnějším faktorem, který má významný vliv na postoje ke smrti. Nad’ (2012) prokázal, že lidé věřící v boha mají nižší míru strachu ze smrti a lépe zvládají negativní myšlenky na ni. Rovněž dokumentuje nižší strach ze smrti u mužů v porovnání se ženami. Ke stejnému závěru došla ve své studii například i Beranová (2013).

Praktická část diplomové práce

4. Výzkumný problém, cíle, hypotézy

4.1 Výzkumný problém

Oblast extrémních sportů u nás zdaleka nepatří k těm nejprobádanějším. Jedná se však o aktivity, při kterých se člověk dostává do pravidelného nebezpečí zranění a dokonce i smrti. Zatímco běžné sporty často slouží k odreagování a určitému „vypnutí“, většina adrenalinových sportů vyžaduje plné psychické soustředění. I sebemenší chyba může v klíčovém okamžiku znamenat obrovské riziko.

Propojení oblasti postojů ke smrti a osobnostních charakteristik je snahou analyzovat tyto dva významné okruhy. Zatímco aplikace pětifaktorového modelu osobnosti do oblasti extrémních sportů již v minulosti opakovaně proběhla (Castanier, Le Canff a Woodman, 2010; Merritt & Tharp, 2013; Tok, 2010), propojení osobnostních charakteristik s pohledem na smrt, tedy na oblast extrémním sportům tak blízkou, dosud nebyla hlavním objektem zájmu. V našich podmínkách se tím zabývala například Ťažká (2011), která použila revidovaný dotazník postojů ke smrti (DAP-R) a dotazník struktury a dynamiky aktuálních psychických stavů (SUPOS 7).

Z důvodů poměrně úzkého rozsahu špičkových sportovců v jednotlivých adrenalinových disciplínách v České republice se nabízí možnost zahrnout do výzkumu podstatnou část populace extrémních sportovců. Zájem o extrémní sporty neustále roste, a zatímco po komerční stránce je jejich potenciál využíván v maximální míře, psychologický pohled se na tuto podnětnou a zajímavou oblast zaměřuje jen velice pozvolna.

4.2 Výzkumné cíle

Tento výzkum má několik cílů:

1. Vymezit základní charakteristiky extrémního sportování respondentů.
2. Analyzovat a porovnat postoje ke smrti u extrémních sportovců s postoji ke smrti u lidí, kteří se extrémním sportům pravidelně nevěnují.

3. Analyzovat osobnostní charakteristiky extrémních sportovců a zjistit, jak se liší od osobnostních charakteristik lidí, kteří se extrémním sportům pravidelně nevěnují.
4. Prozkoumat možné souvislosti mezi dimenzemi dotazníku Postoje ke smrti a dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního inventáře u skupiny extrémních sportovců.

4.3 Hypotézy

Na základě dostupných informací jsme zvolili tyto hypotézy:

H₁: Skóre v dimenzi Neuroticismus u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně nižší než u běžné populace.

H₂: Skóre v dimenzi Extraverze u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně vyšší než u běžné populace.

H₃: Skóre v dimenzi Otevřenost vůči zkušenosti u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně vyšší než u běžné populace.

H₄: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi dimenzí Neuroticismus a Strachem ze smrti.

H₅: Skóre v dimenzi Strach ze smrti u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně nižší než u běžné populace.

H₆: Extrémní sportovci, kteří se octli ve smrtelném nebezpečí, budou v dimenzi Strach ze smrti dosahovat signifikantně vyššího skóre než extrémní sportovci bez těchto charakteristik.

H₇: Extrémní sportovci, kteří se při sportování vážně zranili, budou v dimenzi Strach ze smrti dosahovat signifikantně vyššího skóre než extrémní sportovci bez těchto charakteristik.

5. Aplikovaná metodika

Jedná se o kvantitativní metodologický design. Jeho výhodou je především možnost získat větší počet participantů v kratším časovém úseku. Umožňuje lépe kvantifikovat data, ale za cenu ztráty pružnosti (nelze klást doplňující otázky) a částečně věrohodnosti dat (Ferjenčík, 2000). Výzkum byl realizován pomocí tří dotazníků – Charakteristiky extrémního sportování (dotazník vlastní konstrukce), Death Attitudes Profile – Revised (Profil postojů ke smrti) a NEO pětifaktorového osobnostního inventáře. Dotazníky měly on-line podobu a byly realizovány na internetových stránkách www.docs.google.com. Jedná se o službu, která zdarma umožňuje tvorbu dotazníkových šetření. Osloveni byli respondenti pomocí sociálních sítí, v několika případech pak e-mailem. Využita byla metoda sněhové koule. Zvláštností byla nutnost určité neformálnosti při kontaktu, což je dáno specifickým složením populace extrémních sportovců. Pro porovnání postojů ke smrti byl dotazník Profil postojů ke smrti administrován i kontrolní skupině. Výběr této skupiny byl kvóťový, vyvažovány byly proměnné věk a náboženské vyznání.

Celkový rozsah on-line výzkumu byl 4 strany. První strana dotazníkového šetření poskytovala respondentům informace o výzkumu, jeho účelu, realizátorovi a o přibližné délce vyplňování. Dále zde byl souhlas s anonymním zpracováním údajů statistickými metodami a demografické údaje. Druhá strana obsahovala dotazník vlastní konstrukce zaměřený na charakteristiky populace extrémních sportovců. Na třetí straně byl NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Na čtvrté straně se pak nacházel dotazník DAP-R, který zkoumá postoje ke smrti, a poděkování za účast na výzkumu. Dotazník pro kontrolní skupinu pak obsahoval pouze informace o výzkumu, Profil postojů ke smrti a poděkování za účast na výzkumu.

5.1 Charakteristiky extrémního sportování

Jedná se o dotazník vlastní konstrukce, který zjišťuje základní fakta o extrémním sportování respondentů. Cílem tohoto dotazníku je získat dostatečné množství informací o primárních charakteristikách, kterými můžeme sportování popsat.

Dotazník zjišťuje základní údaje o sportování (typy vykonávaných extrémních sportů, frekvence, účast na závodech, dosavadní zranění, atd.). Obsahem je 18 položek. 1 otázka je otevřená (vlastní definice extrémního sportu), dalších 5 otázek bylo polootevřených s možností odpovědět i písemně v případě, že žádná z kategorií nevystihuje plně jejich odpověď (např. všechny sporty, kterým se proband věnuje). Dotazník obsahuje různé typy otázek – s více odpověďmi, s jednou odpovědí, otevřené i uzavřené otázky, odpovídání pomocí výběru ze škály (míra souhlasu či nesouhlasu, frekvence apod.). Cílem této variability bylo, kromě vhodnosti daných typů otázek, dosáhnout zvýšení zájmu probanda o výzkum.

5.2 Profil postojů ke smrti (Death Attitudes Profile – Revised)

Death Attitude Profile - Revised je dotazník sestávající z 32 položek, který posuzuje postoje ke smrti. Byl vytvořen a prověřen na vzorku 100 respondentů ve věku 18 až 29, 100 respondentů ve věku 30 až 59 a 100 respondentů ve věku 60 až 90 let. DAP-R je multidimenzionální škála, jež se skládá z 5 podškál – Strach ze smrti, Vyhýbání se smrti, Neutrální přijetí, Vstřícný postoj a Únikové přijetí. Obsahuje tedy postoje ke smrti pozitivní – škály přijetí a Vstřícný postoj – i postoje negativní – strach ze smrti, vyhýbání se smrti (Reimerová, 2007; Wong, Reker, & Gesserová, 1994).

Strach ze smrti – obsahuje 7 položek. Měří negativní myšlenky o smrti a sestává z více komponent včetně strachu z umírání nebo strachu ze smrti blízkých.

Vyhýbání se smrti – obsahuje 5 položek. Měří snahu vyhnout se myšlenkám na smrt.

Neutrální přijetí – obsahuje 5 položek. Měří rozsah, v jakém osoba akceptuje smrt jako realitu v neutrálním smyslu. Jedinec bere smrt jako přirozenou součást života. Přijímá ji jako nevyhnutelnou, nebojí se jí, ani ji nevítá.

Vstřícný postoj – obsahuje 10 položek. Měří, do jaké míry jedinec vnímá smrt jako vstupní bod do lepšího života po smrti.

Únikové přijetí – obsahuje 5 položek. Měří rozsah, v jakém jedinec chápe smrt jako únik ze života plného bolesti a utrpení.

(Reimerová, 2007)

Mezi položky patří např. „Smrt je bezpochyby hrozivá zkušenost“ (Strach ze smrti). „Vyhýbám se myšlenkám na smrt za každou cenu“ (Vyhýbaní se smrti). „Smrt by měla být nahlížena jako přirozená, nepopíratelná a nevyhnutelná skutečnost“ (Neutrální přijetí). „Věřím, že po smrti budu v nebi“ (Vstřícný postoj). „Smrt ukončí všechna moje trápení“ (Únikové přijetí).

Na každou z těchto 32 položek respondent odpovídá na škále Lykertova typu se 7 stupni: ZS = zcela souhlasím, S = souhlasím, SS = spíše souhlasím, NV = nevím, SN = spíše nesouhlasím, N = nesouhlasím, ZN = zcela nesouhlasím. Je dána instrukce, aby byla odpověď „nevím“ volena co možná nejméně. Dále aby respondent pracoval s každým tvrzením i přesto, že se některá mohou zdát podobná. Skóry pro každou subškálu jsou sečteny a vyděleny počtem položek v dané subškále. Tak je dosaženo výsledného skóre pro každého participanta (Reimerová, 2007; Wong, Reker, & Gesserová, 1994).

DAP-R je revize dotazníku DAP. Toto multidimenzionální měření postojů ke smrti vytvořili Wong, Reker a Gesserová v letech 1987 až 1988. DAP se skládalo ze čtyř dimenzí:

1. Strach ze smrti/umírání (negativní myšlenky a pocity o smrti a procesu umírání)
2. Vstřícné přijetí (smrt jako cesta do šťastného života po smrti)
3. Únikové přijetí (smrt jako únik z bolestné existence)
4. Neutrální přijetí (smrt jako reálná událost, která není obávána ani vítána)

(Wong, Reker, & Gesserová, 1994)

Wong, Reker a Gesserová (1994) v DAP-R dále rozlišili negativní postoje ke smrti na strach ze smrti, kdy je osoba konfrontována se smrtí a to v ní vzbuzuje strach, a na vyhýbaní se smrti, kdy jedinec potlačuje myšlenky a hovory na toto téma a tím snižuje strach ze smrti. Autoři považují vyhýbaní se smrti za obranný mechanismus, který drží téma smrti mimo vědomí. Další změnou oproti DAP je vyjmutí pojmu umírání z první dimenze. Ta se tedy jmenuje strach ze smrti.

5.3 NEO pětifaktorový osobnostní inventář

Jedná se o inventář, který sestává z 60 položek. Osobnost popisuje z hlediska pěti základních faktorů – Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Každá položka v dotazníku představuje výpověď, kterou je možné popsat sama sebe. Tyto položky je pak možné rozčlenit do pěti zmíněných škál po 12 (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Neuroticismus – vypovídá o míře přizpůsobení nebo emocionální nestabilitě, neuroticismu. Rozlišuje jedince náchylné k psychickému vyčerpání a nereálným ideálům od jedinců vyrovnaných a vůči psychickému vyčerpání odolným.

Extraverze - zjišťuje kvalitu a kvantitu interpersonálních interakcí, úroveň aktivity a potřebu stimulace.

Otevřenost vůči zkušenosti – vypovídá o aktivním vyhledávání nových zážitků, toleranci k neznámému a jeho objevování.

Přívětivost – vypovídá o kvalitě interpersonální orientace na kontinuu od soucítění po nepřátelskost v myšlenkách, pocitech i činech.

Svědomitost – zjišťuje individuální úroveň při organizaci, motivaci a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Odlišuje spolehlivé, na sebe náročné lidi od těch, kteří jsou lhostejní a nedbalí.

(Hřebíčková & Urbánek, 2001, 45; Podrobněji viz kapitola 3.3 NEO inventáře)

Mezi položky patří např. „Obvykle si nedělám starosti“ (Neuroticismus), „Nepovažuji sám (sama) sebe za příliš veselého (veselou)“ (Extraverze), „Je zbytečné, aby člověk naslouchal rozdílným názorům, protože si z nich stejně nedovede žádný vybrat“ (Otevřenost vůči zkušenosti), „Raději bych s ostatními spolupracoval(a), než soupeřil(a)“ (Přívětivost), „Své věci udržuji v pořádku a čistotě“ (Svědomitost).

Ke každé z 60 položek je přiřazena škála Lykertova typu s 5 stupni: 0 = vůbec nevystihuje, 1 = spíše nevystihuje, 2 = neutrální, 3 = spíše vystihuje, 4 = úplně vystihuje. Je přidáno upozornění, že zde nejsou správné či špatné odpovědi, takže nelze dosáhnout dobrých či

špatných výsledků. Hrubý skór získáme sečtením vždy 12 položek, které se vztahují k dané škále.

5.4 Použité statistické metody

Při vyhodnocování dat v tomto výzkumu byly využity metody matematické a statistické analýzy. Po sběru dat ve službě www.docs.google.com byla data převedena do programu Microsoft Office Excel 2010. Zde byla překontrolována a překopírována na několik listů k dalšímu zpracování. Ke statistické analýze dat byly využity programy Statistica 12 a IBM SPSS Statistics 20.

V první řadě došlo ke zpracování a analýze demografických údajů a převedení části z nich do grafické podoby. Dále byl zpracován dotazník Charakteristiky extrémního sportování a část ze získaných dat zobrazena pomocí sloupcových a koláčových grafů. V nich byly vyjádřeny absolutní četnosti odpovědí. Rovněž byly spočítány charakteristiky polohy a variability dat (Reiterová, 2008).

Data z dotazníků NEO pětifaktorový osobnostní inventář a Profilu postoju ke smrti musela být nejprve transformována z podoby slovních škál do odpovídajících číselných hodnot. Pak mohla být převedena do podoby hrubých skórů.

K výpočtům korelací mezi dimenzemi testů, věkem a délkou sportování byl využit Paersonův koeficient korelace. Ten se využívá při určování vztahu mezi dvěma poměny. Jeho hodnoty variiují mezi -1 a 1. Při zjišťování rozdílu mezi skupinou extrémních sportovců, kteří se během sportování zranili a skupinou bez zranění byl využit Mann-Whitneyův U-test. Ten se využívá pro porovnání dvou nezávislých výběrů. Jde o neparametrický test, který byl užit z důvodu nesplnění podmínek pro použití parametrických metod (normální rozložení, $n > 30$). Shodný test byl použit rovněž při porovnání skupiny extrémních sportovců, která se dostala do smrtelného nebezpečí, se skupinou, která se ve smrtelném nebezpečí neocitla. Pro srovnání výsledků Profilu postoju ke smrti mezi skupinou extrémních sportovců a kontrolní skupinou byl aplikován dvouvýběrový t-test pro nezávislé výběry. Při porovnání výsledných skórů dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře s normami získanými z NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková, & Urbánek, 2001) byl použit Studentův

jednovýběrový t-test. Při určení vnitřní konzistence použitých metod byl využit Cronbachův koeficient alfa (Reiterová, 2009).

6. Soubor

Zkoumanou populací byli obyvatelé České republiky ve věkovém rozmezí 15 – 64 let, kteří se pravidelně, nejméně po dobu dvou let, věnují extrémním sportům. Výzkumu se zúčastnilo 84 extrémních sportovců, z toho 12 bylo vyřazeno, jelikož nesplnili kritérium sportování po dobu nejméně dvou let. Z celkového počtu 72 účastníků bylo 11 žen a 61 mužů. Průměrný věk výběrového souboru byl 26,9 (SD=6,32). Podrobněji je složení participantů z hlediska věku a pohlaví uvedeno v tabulce 2.

Kontrolní skupinu tvořilo 11 žen a 61 mužů. Průměrný věk kontrolní skupiny byl 26,8 (SD=6,73). Podrobněji je složení kontrolní skupiny z hlediska věku a pohlaví uvedeno v tabulce 2.

Tab. 2. Věkové složení výběrového souboru a kontrolní skupiny

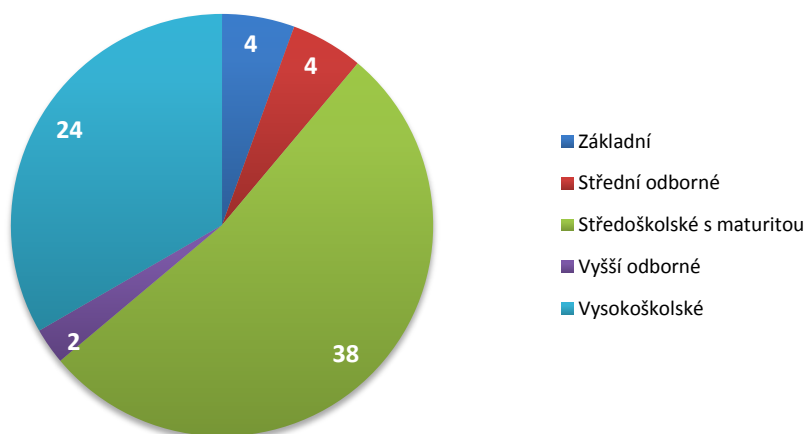
Skupina extrémních sportovců			
Věk	Muži (N=61)	Ženy (N=11)	Celkově (N=72)
Minimum	15	20	15
Maximum	45	32	45
Průměr	27,1	26	26,9
SD	6,70	3,58	6,32

Kontrolní skupina			
Věk	Muži (N=61)	Ženy (N=11)	Celkově (N=72)
Minimum	15	19	15
Maximum	47	34	47
Průměr	26,8	26,5	26,8
SD	7,09	4,52	6,73

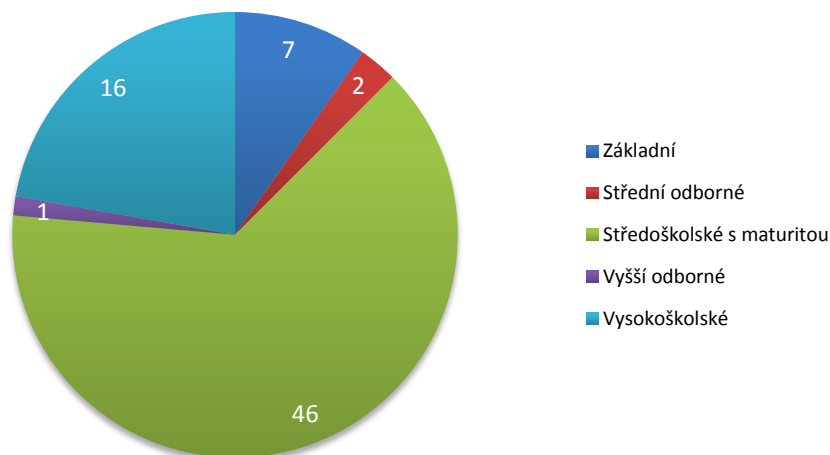
Z osobních údajů byli účastníci dotazováni na pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a náboženské vyznání. Ve výběrovém souboru byli 4 jedinci se základním vzděláním, 4 se středním odborným, 38 se středoškolským, 2 s vyšším odborným a 24 vysokoškolsky vzdělání (viz Graf 1.).

Kontrolní skupina pak zahrnovala 7 jedinců se základním vzděláním, 2 se středním odborným, 46 se středoškolským, 1 s vyšším odborným a 16 vysokoškolsky vzdělaní (viz Graf 2.).

Graf 1. Nejvyšší dosažené vzdělání u skupiny extrémních sportovců

Graf 2. Nejvyšší dosažené vzdělání u kontrolní skupiny

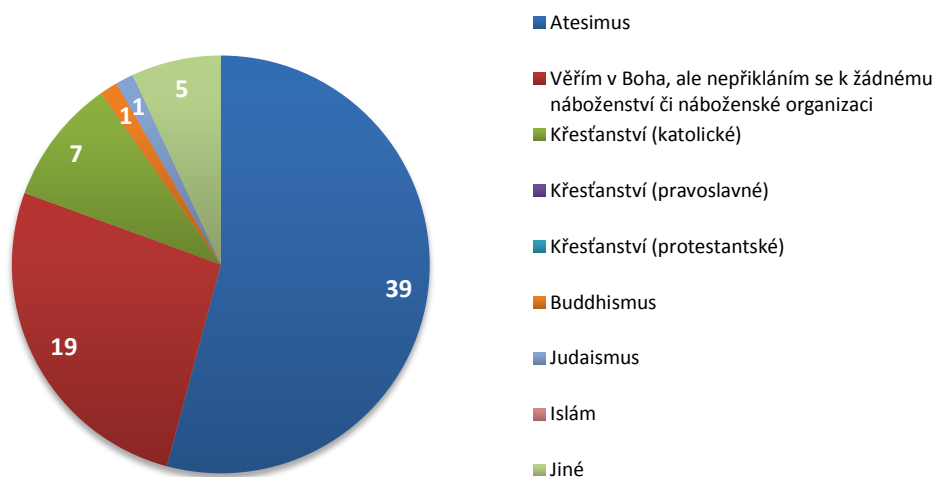
7 účastníků ze skupiny extrémních sportovců se hlásí k římskokatolickému křesťanství, 1 k buddhismu, 1 k judaismu, žádný k pravoslavnému nebo protestantskému křesťanství či islámu, 19 věří v Boha, ale nepřiklání se k žádnému náboženství nebo náboženské organizaci, 39 je ateistů a 5 má jiné vyznání a názory (viz Graf 3.). Mezi tyto ostatní patřilo

laické pojetí karmy (člověku se vrátí to, jak se sám chová), křesťanství spojené s mystikou a šamanstvím, příklon k většině náboženských názorů a pak víra v osud či čistý rozum.

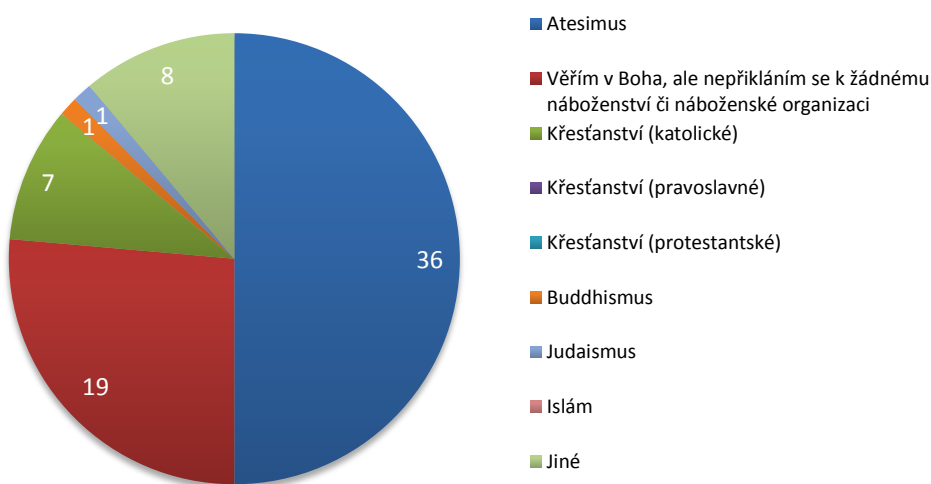
7 účastníků z kontrolní skupiny se hlásí k římskokatolickému křesťanství, 1 k buddhismu, 1 k judaismu, žádný k pravoslavnému nebo protestantskému křesťanství či islámu, 19 věří v Boha, ale nepřiklání se k žádnému náboženství nebo náboženské organizaci, 36 je ateistů a 8 má jiné vyznání a názory (viz Graf 4.)

Snahou bylo získat do výzkumu, alespoň 10% žen, což se povedlo naplnit (15,3%). Vzhledem k výrazně většímu počtu mužů v oblasti extrémního sportování je toto číslo dostatečné.

Graf 3. Náboženské vyznání u skupiny extrémních sportovců

Graf 4. Náboženské vyznání u kontrolní skupiny

7. Výsledky

7.1 Charakteristiky extrémního sportování

V úvodu byli účastníci dotázáni, jak by definovali extrémní sport. Jednalo se o otázku otevřenou a nepovinnou (odpovědělo 50% participantů).

Nejčastěji (12 odpovědí) se v definicích objevuje názor, že se jedná o sporty nebezpečnější a náročnější, než je tomu u těch běžných. Zmíněno je riziko těžkých úrazů (8 odpovědí) či smrti (4 odpovědi). Pro participanty pak extrémní sportování často představuje možnost překonávat své hranice (7 odpovědí) při abnormální fyzické (3 odpovědi) a psychické (3 odpovědi) námaze. Dále pak extrémní sporty spojují s účinky adrenalinu a endorfinů (12 odpovědí). Zmíněny jsou pak také aspekty jako útěk od stereotypu, odreagování, zábava, možnost být svobodný a získat nový pohled na svět při něčem, co je pro laiky nepředstavitelné. V některých definicích (4 odpovědi) se objevuje určitý nesouhlas s názvem „extrémní sporty“. Dle názoru některých účastníků jde o komerční pojmenování sportů, které nepředstavují větší riziko než jiné, jsou-li vykonávány zkušenými sportovci, kteří dbají na bezpečnost. Může se tak jednat jen o snahu přilákat větší množství diváků a fanoušků na něco, co se uměle zveličuje. Nabízí se tedy otázka, zda pojmenování „extrémní sport“ není již překonané například synonymem pro tyto aktivity – „adrenalinový sport“. Množství odpovědí, které spojily tyto disciplíny právě s adrenalinem, k tomu, zdá se, vybízí.

Příklad definic:

„Aktivita prováděná v podmínkách nadprůměrné fyzické i psychické zátěže a vyšších objektivních rizik.“

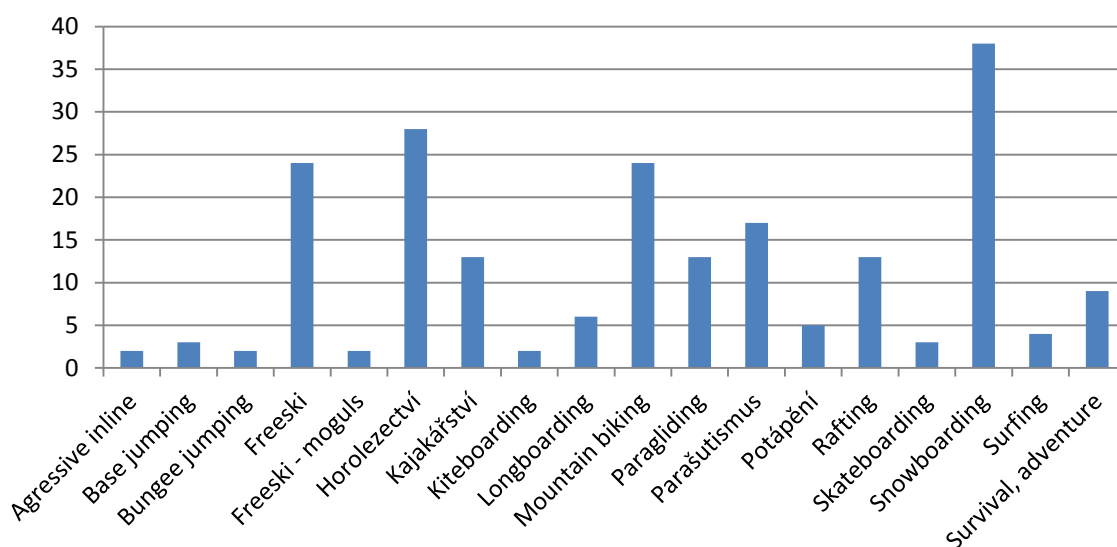
„Sport, při kterém člověk dobrovolně podstupuje větší riziko než u normálních sportů. Sport, při kterém jde v první řadě o zábavu a pocit adrenalinu, při kterém se vám otevírají nové postoje a nový pohled na svět.“

„Sport, který může být pro samotné sportovce i smrtelně nebezpečný, resp. může mít fatální zdravotní následky, které v některých případech mohou končit i smrtí. K jejich

vykonávání není zapotřebí pouze fyzické výkonnosti, ale také (a především) je zde důležitý faktor psychiky.“

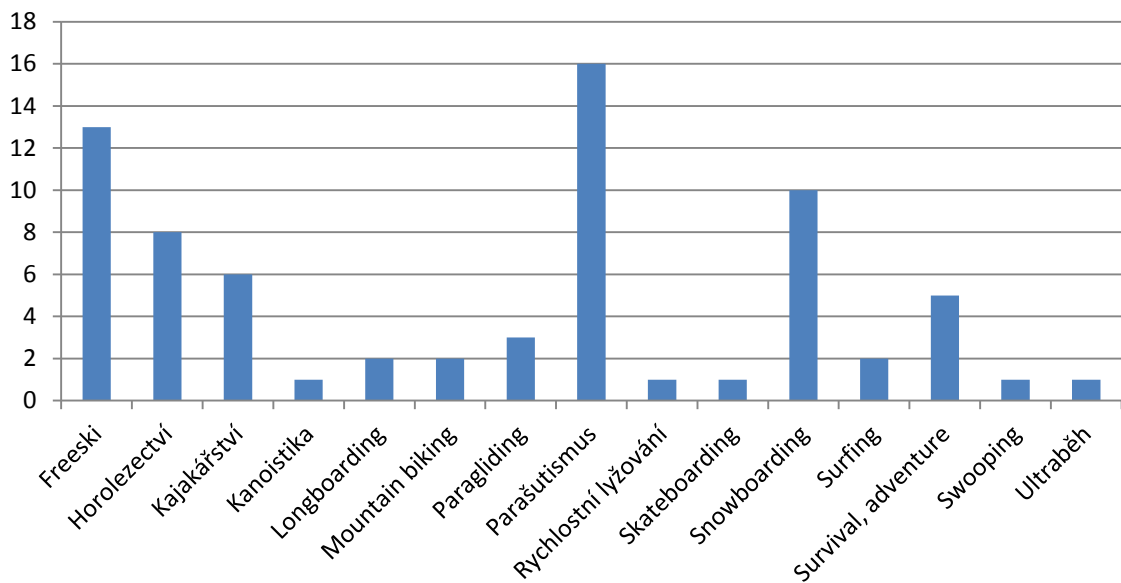
Potvrdil se dlouhodobý trend, kdy extrémní sportovci jen málokdy vykonávají pouze jeden z těchto sportů. 72 participantů, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, se se dohromady věnuje 220 nejrůznějším adrenalinovým disciplínám. Na jednoho sportovce tedy připadají přibližně 3 extrémní aktivity. Pouze 11 účastníků uvedlo u otázky týkající se typů vykonávaných extrémních sportů 1 druh. Mezi nejčastěji vykonávané patří Snowboarding (38), Horolezectví (28), Freeskiing (24) či Mountain biking (24). Právě Freeskiing a Snowboarding, jež jsou pro velkou část účastníků sezónními sporty, bývají často doplněny o některé z letních adrenalinových sportů. Graf 5. ukazuje účast participantů u jednotlivých disciplín. Mezi jednotlivě zastoupené pak patří BMX, cliff diving, kanoistika, rychlostní lyžování, sidecarr cross, silniční motocykly, slackline, speedflying, speleologie, swing jumping, trampolína, ultraběh či yachting.

Graf 5. Zastoupené adrenalinové disciplíny

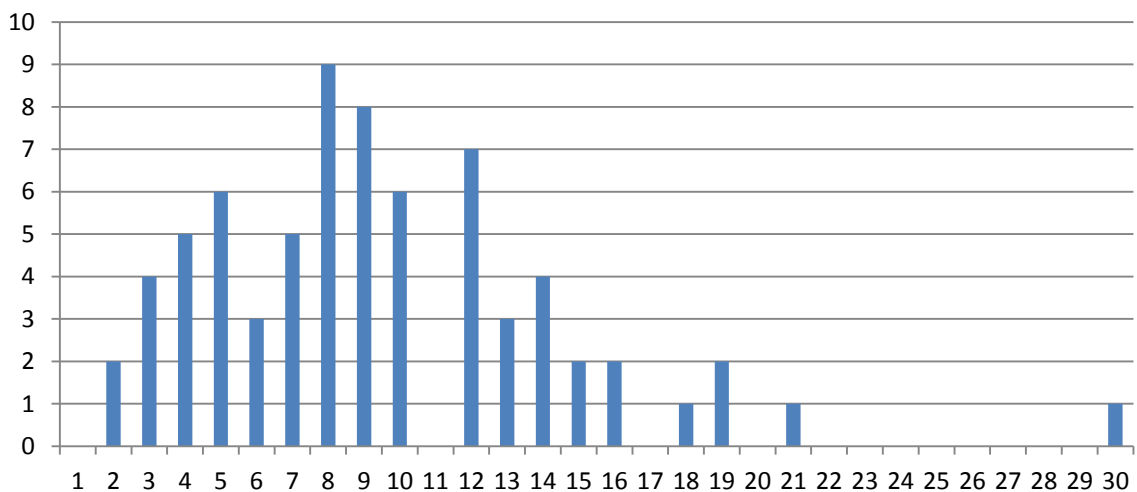
Jako svou primární disciplínu uvedlo 16 jedinců parašutismus, 13 freeskiing, 10 snowboarding, 8 horolezectví, 6 kajakářství, 4 survival a adventure, 3 paragliding, po 2 osobách byly zastoupené disciplíny longboarding, mountain biking, surfing a jednotlivě kanoistika na divoké vodě, rychlostní lyžování, skateboarding, swooping a ultraběh (viz Graf 6.).

Graf 6. Primární extrémní sport

Průměrná doba, po kterou se účastníci své primární extrémní disciplíně věnují, byla 9,4 roku (SD=5,0). Nejkratší doba byla 2 roky, nejdelší pak dokonce 30 let (viz Graf 7.).

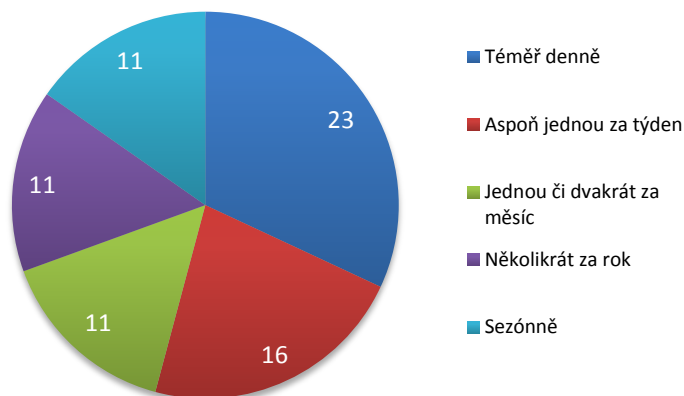
Graf 7. Doba, vykonávání primární extrémní disciplíny

Většina (23) sportovců se své primární disciplíně věnuje téměř denně. Minimálně jednou týdně pak 16 sportovců, jednou či dvakrát za měsíc a několikrát za rok vždy 11 sportovců. U možnosti několikrát za rok byli zastoupeni zejména jedinci věnující se survivalu a adventure. U této disciplíny je pochopitelné, že samotný závod se nedá absolvovat příliš

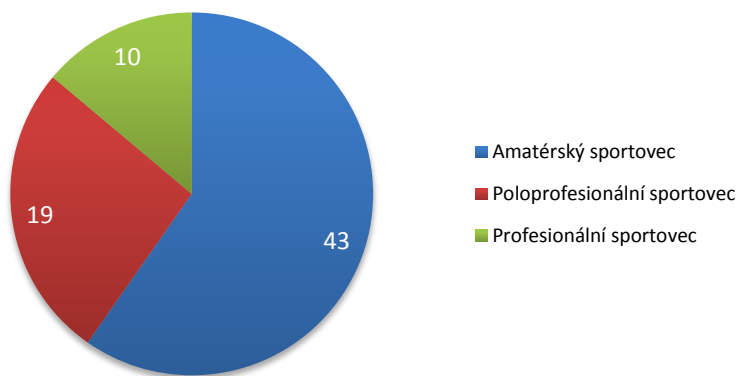
často z důvodu delší doby regenerace. V kategorii jinak uvedlo 11 participantů, že se svému sportu věnují sezónně, dle přírodních podmínek (viz Graf 8.)

Graf 8. Frekvence extrémního sportování

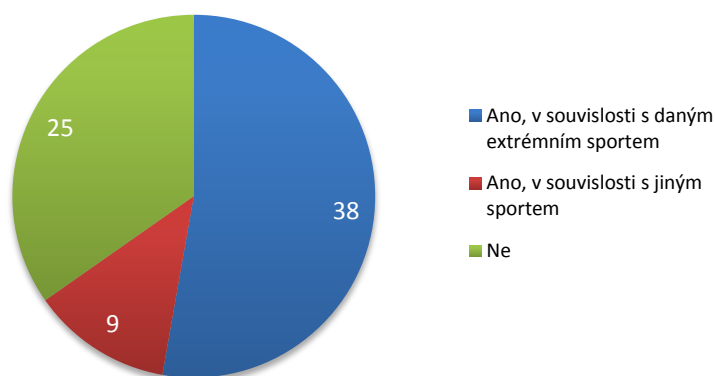
Do kategorie Profesionální sportovec se řadí 10 účastníků. Tato kategorie byla definována jako - *Sport vykonáváte na velmi vysoké úrovni. Zisky z primárního sportu tvoří většinu Vašich příjmů.* 19 účastníků uvedlo možnost Poloprofesionální sportovec - *Sport vykonáváte na vysoké úrovni. Zisky z primárního sportu tvoří méně jak polovinu Vašich příjmů.* 43 potom zvolilo možnost Amatérský sportovec (viz Graf 9.).

Graf 9. Rozdělení dle profesionality

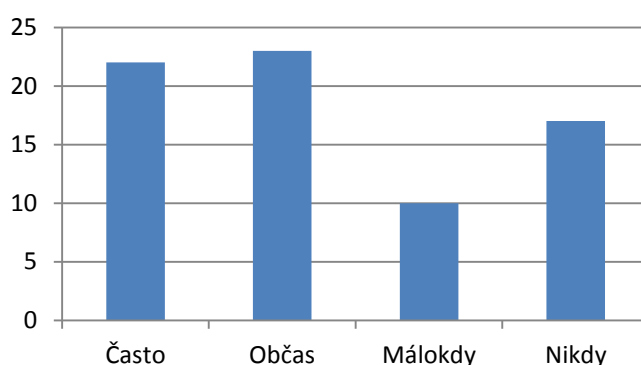
38 participantů je registrováno v nějakém sportovním klubu, který sdružuje sportovce v oblasti jejich primárního extrémního sportu. 9 je pak registrováno v souvislosti s jiným sportem a 25 do žádné organizace či klubu nepatří (viz Graf 10.).

Graf 10. Registrace ve sportovním klubu

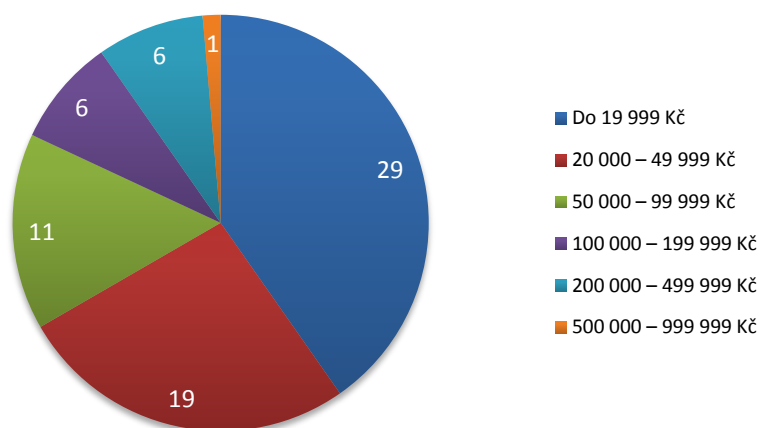
I přes poměrně velký počet amatérských sportovců (43) se celkem 55 participantů někdy účastní organizovaných závodů v jejich extrémní disciplíně. 22 z nich uvedlo, že závodí často, 23 občas, 10 málokdy. 17 sportovců z výběrového souboru se pak soutěžních závodů neúčastní nikdy (viz Graf 11.)

Graf 11. Účast na závodech

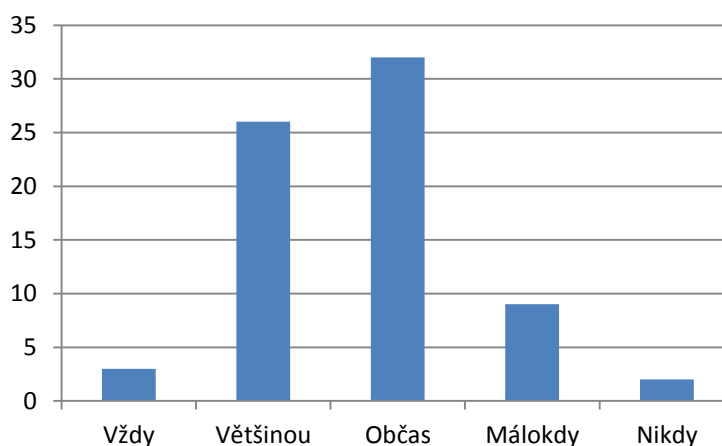
Nejčastější částka, kterou participanté investují do extrémního sportování, se pohybuje do 19 999 Kč. Do kategorie nejvyšší – 500 000 – 999 999 Kč – pak spadá pouze jeden z účastníků výzkumu (viz Graf 12.). Do této sumy však nejsou zahrnuty příspěvky od sponzorů, které mají nejčastěji podobu vybavení, nikoliv finanční. Sponzorováno je celkem 31 sportovců. Několikrát se objevil názor, že získat sponzoring je v současnosti čím dál obtížnější.

Graf 12. Investice do extrémního sportu

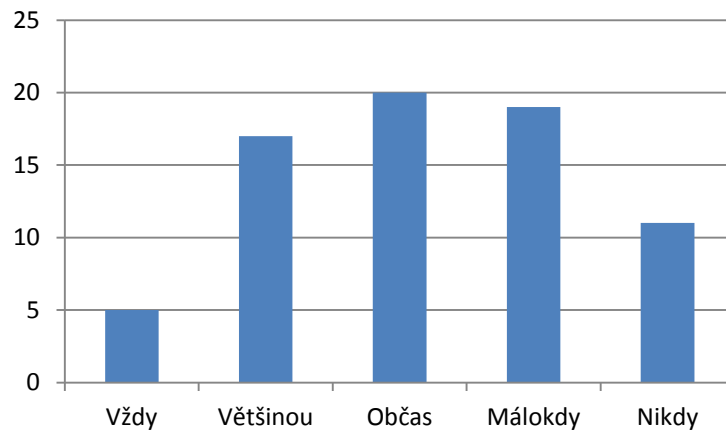
I přes převahu spíše nižších investic celkem 70 participantů někdy vykonává svůj sport v zahraničí. U 3 je tomu tak vždy, 26 sportuje mimo ČR většinou, 32 občas, 9 málokdy a pouze dva účastníci odpověděli, že vykonávají svou extrémní pouze u nás (viz Graf 13.).

Graf 13. Extrémní sportování v zahraničí

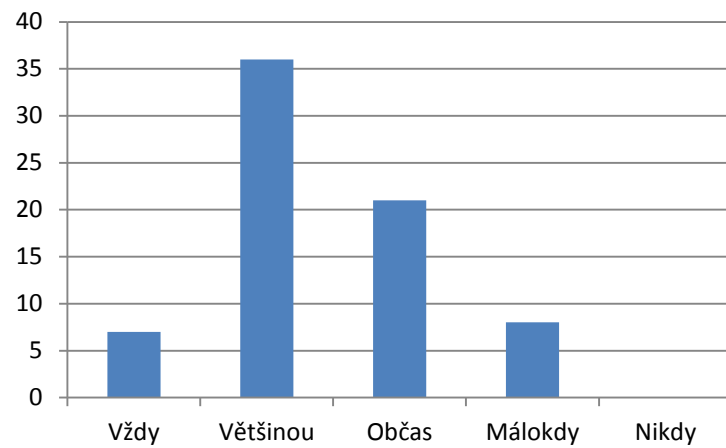

Výsledky ukazují, že extrémní sporty jsou vykonávány spíše ve více lidech. Pouze 22 účastníků uvedlo, že se své disciplíně věnují vždy či většinou individuálně (viz Graf 14.). Naopak celkem 43 jich sportuje velice často ve dvojici (viz Graf 15.) a dokonce 48 ve větší skupině (viz Graf 16.).

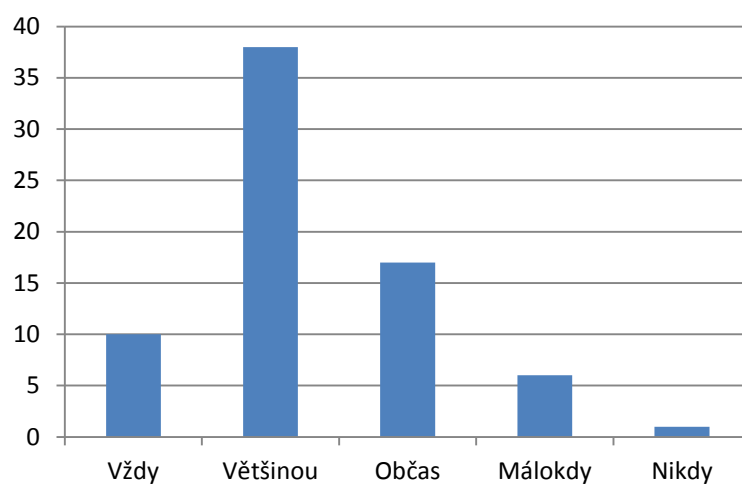
Graf 14. Individuální extrémní sportování

Graf 15. Extrémní sportování ve dvojici

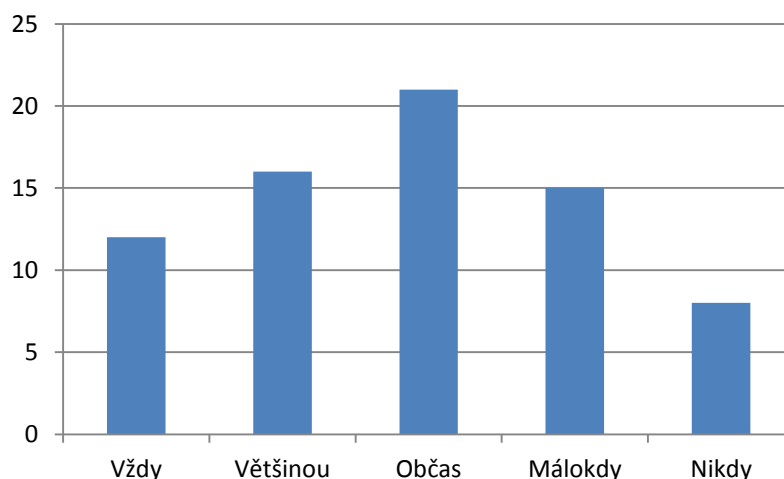

Graf 16. Extrémní sportování ve skupině

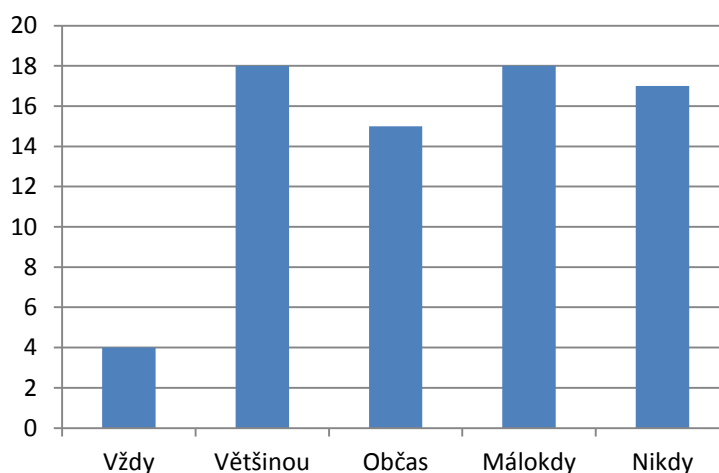

Alespoň někdy vykonává svůj sport organizovaně 64 jedinců (viz graf 17.). Na vlastní pěst je to pak 55 sportovců (viz Graf 18.).

Graf 17. Organizované extrémní sportování

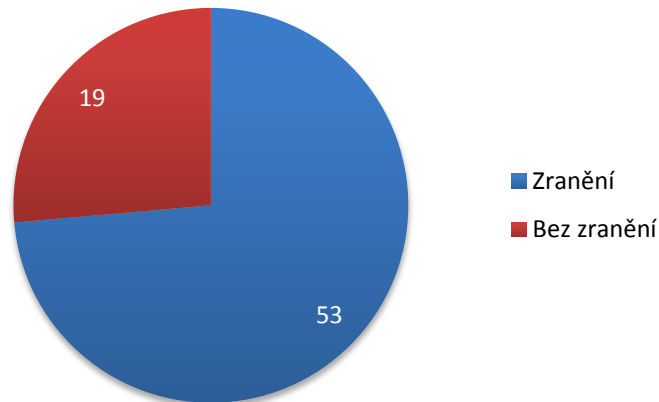
Graf 18. Extrémní sportování na vlastní pěst

Celkem 53 účastníků výzkumu uvedlo, že se v souvislosti s extrémním sportem zranilo (viz Graf 19.). Nejčastějšími úrazy jsou zlomeniny (24) – rukou (9), nohou (5), prstů (4), obratlů (3), žeber (3) či klíční kosti (3). Druhým nejfrekventovanějším zraněním jsou vykloubeniny (14), téměř výhradně se týkající ramen (10). Velmi často se objevují utržené vazy (9), zejména v oblasti kolena (4), otřesy mozku (8), dále pak rozdrčený či prasklý meniskus (3) či výrazné povrchové poranění kůže (4). Mezi nejvážnější zranění, která se zde objevila, patří např. zlomenina páteře, rozdrčená hlavice kyčelního kloubu, zlomenina v pánevní

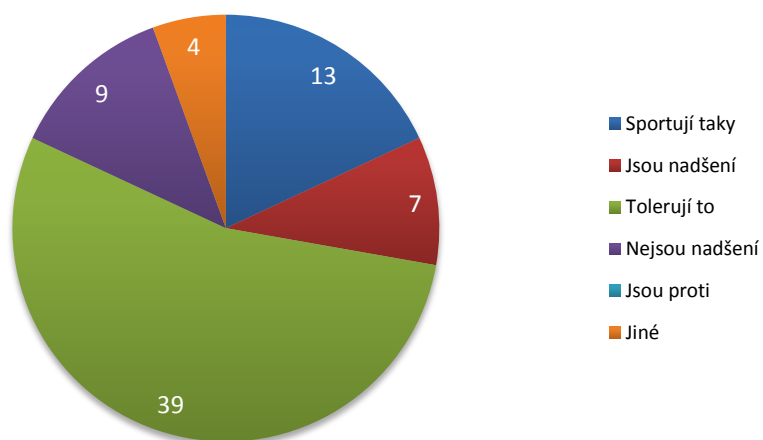
oblasti. Jeden z účastníků udává, že během jednoho pádu při snowboardingu utrpěl tříštvou zlomeninu zápěstí, otevřenou zlomeninu předloktí a dislokaci loketního kloubu spojenou s poškozením nervu. Pouze 2 jedinci však po zranění uvažovali o konci extrémního sportování.

Graf 19. Zranění při extrémním sportování

Žádný z účastníků výzkumu nevedl, že by se setkával s odporem rodiny k jeho extrémnímu sportování. 9 uvedlo, že rodinní příslušníci z tohoto faktu nejsou nadšení, u 39 případů je to tolerováno, 7 z nich se setkává s nadšením a u 13 participantů se rodinní příslušníci dokonce také účastní adrenalinových aktivit. 4 účastníci se pak setkávají s různými názory (viz Graf 20.).

Graf 20. Názor rodinných příslušníků na extrémní sportování

7.2 NEO pětifaktorový osobnostní inventář

Celkové skóre v dimenzi Neuroticismus variovalo ve výzkumu v rozmezí od 4 do 38 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 18,19 (SD=7,01).

Celkové skóre v dimenzi Extraverze variovalo ve výzkumu v rozmezí od 20 do 39 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 31,32 (SD=3,16).

Celkové skóre v dimenzi Otevřenost vůči zkušenosti variovalo ve výzkumu v rozmezí od 14 do 35 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 27,03 (SD=4,40).

Celkové skóre v dimenzi Přívětivost variovalo ve výzkumu v rozmezí od 19 do 35 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 28,44 (SD=4,06).

Celkové skóre v dimenzi Svědomitost variovalo ve výzkumu v rozmezí od 14 do 39 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 29,28 (SD=5,06).

Mezi škálami Neuroticismus a Otevřenost vůči zkušenosti byl zjištěn pozitivní koeficient korelace $r = 0,238$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Neuroticismus dále pozitivně koreluje s dimenzí Přívětivost $r = 0,449$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Vzájemná korelace škál byla pak zjištěna ještě mezi Extraverzí a Svědomitostí $r = 0,263$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Podrobně jsou korelace uvedeny v tabulce 3.

Tab. 3. Korelace mezi škálami NEO pětifaktorového osobnostního inventáře

	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Přívětivost	Svědomitost
Neuroticismus		,135	,238*	,449*	-,104
Extraverze			,131	,183	,263*
Otevřenost vůči zkušenosti				,073	,127
Přívětivost					,077
Svědomitost					

* = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

Po porovnání výsledků dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku s normami byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi skupinou extrémních sportovců a populací, která se extrémním sportům nevěnuje v dimenzi Neuroticismus ($t = -5,115$, $p = 0,000$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). Dále byl zjištěn statisticky významný rozdíl v dimenzi Přívětivost ($t = -3,317$, $p = 0,001$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). Podrobněji jsou výsledky zobrazeny v tabulce 4.

Tab. 4. Porovnání výsledků NEO s normou

	ES	TH	t	sv	p	MD
Neuroticismus	18,19	22,42	-5,115	71	,000*	-4,226
Extraverze	31,32	31,89	-1,533	71	,130	-,571
Otevřenost vůči zkušenosti	27,03	27,68	-1,257	71	,213	-,652
Přívětivost	28,44	30,03	-3,317	71	,001*	-1,586
Svědomitost	29,28	28,67	1,020	71	,311	,608

Legenda: ES = průměr skupiny extrémních sportovců, TH = testovaná hodnota, sv = stupně volnosti, MD = rozdíl hodnot, * = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

Nebyla zjištěna žádná statisticky významná korelace mezi dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku a věkem (viz tabulka 5.).

Tab. 5. Korelace věku a dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku

	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Přívětivost	Svědomitost
Věk	-,144	-,216	,099	,073	,080

* = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

Mezi dimenzí Otevřenost vůči zkušenosti a délkou sportování byl zjištěn negativní koeficient korelace $r = -0,387$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Nebyla zjištěna žádná další statisticky významná korelace mezi dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku a délkou sportování (viz tabulka 6.).

Tab. 6. Korelace délky sportování a dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku

	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Přívětivost	Svědomitost
Délka sportování	-,024	-,103	-,387*	,119	-,038

* = statistická významnost (P < 0,05); ** = statistická významnost (P < 0,01)

K ověření vnitřní konzistence byl využit Cronbachův koeficient alfa. Zjištěné hodnoty alfa jsou uvedeny v tabulce 7. Z výsledků vyplývá velice nízká míra konzistence u dimenze Extraverze $\alpha = -0,313$. Nízkých hodnot alfa dosahují i Otevřenost vůči zkušenosti $\alpha = 0,248$ a Přívětivost $\alpha = 0,189$.

Tab. 7. Míra vnitřní konzistence NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku

Název škály (počet položek)	Cronbachovo alfa
Neuroticismus (12)	,768
Extraverze (12)	-,313
Otevřenost vůči zkušenosti (12)	,248
Přívětivost (12)	,189
Svědomitost (12)	,504

7.3 Profil postojů ke smrti

Celkové skóre v dimenzi Strach ze smrti variovalo ve výzkumu v rozmezí od 1 do 5,86 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 3,23 (SD=1,17).

Celkové skóre v dimenzi Vyhýbání se smrti variovalo ve výzkumu v rozmezí od 1 do 6,6 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 3,56 (SD=1,42).

Celkové skóre v dimenzi Neutrální přijetí variovalo ve výzkumu v rozmezí od 3 do 7 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 5,96 (SD=0,99).

Celkové skóre v dimenzi Vstřícny postoj variovalo ve výzkumu v rozmezí od 1 do 5,9 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 3,18 (SD=1,25).

Celkové skóre v dimenzi Únikové přijetí variovalo ve výzkumu v rozmezí od 1 do 6,6 bodů. Průměrná hodnota celkového skóre je 3,17 (SD=1,43).

Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byl zjištěn pozitivní koeficient korelace mezi dimenzemi Strach ze smrti a Vyhýbání se smrti $r = 0,600$, dále Strach ze smrti a Únikové pojetí $r = 0,250$, Vstřícny postoj a Únikové pojetí $r = 0,446$. Negativně mezi sebou korelovaly dimenze Strach ze smrti a Neutrální přijetí $r = -0,333$ a Vyhýbání se smrti a Neutrální přijetí $r = -0,252$. Podrobně jsou korelace uvedeny v tabulce 8.

Tab. 8. Korelace mezi škálami Profilu postojů ke smrti

	Strach ze smrti	Vyhýbání se smrti	Neutrální přijetí	Vstřícny postoj	Únikové pojetí
Strach ze smrti		,600*	-,333*	,018	,250*
Vyhýbání se smrti			-,252*	,013	-,050*
Neutrální přijetí				,094	,058
Vstřícny postoj					,446*
Únikové pojetí					

* = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

Byla zjištěna negativní korelace mezi věkem a škálou Strach ze smrti $r = -0,246$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ (viz tabulka 9.).

Tab. 9. Korelace věku a škál Profilu postojů ke smrti

	Strach ze smrti	Vyhýbání se smrti	Neutrální přijetí	Přijetí přístupu	Pojetí úniku
Věk	-,246*	,001	-,040	-,167	-,204

* = statistická významnost (P < 0,05); ** = statistická významnost (P < 0,01)

Nebyla zjištěna žádná statisticky významná korelace mezi délkou sportování a škálami Profilu postojů ke smrti (viz tabulka 10.).

Tab. 10. Korelace délky sportování a škál Profilu postojů ke smrti

	Strach ze smrti	Vyhýbání se smrti	Neutrální přijetí	Přijetí přístupu	Pojetí úniku
Délka sportování	-,010	,011	-,113	,020	-,107

* = statistická významnost (P < 0,05); ** = statistická významnost (P < 0,01)

K ověření vnitřní konzistence byl využit Cronbachův koeficient alfa. Zjištěné hodnoty alfa jsou uvedeny v tabulce 5. Všechny dimenze dosahují hodnot vyšších jak 0,7, což je doporučená míra Cronbachova alfa. Zjištěné hodnoty alfa jsou uvedeny v tabulce 11.

Tab. 11. Míra vnitřní konzistence Profilu postojů ke smrti

Název škály (počet položek)	Cronbachovo alfa
Strach ze smrti (7)	,792
Vyhýbání se smrti (5)	,901
Neutrální přijetí (10)	,772
Vstřícný postoj (5)	,909
Únikové přijetí (5)	,860

Dále byly srovnávány průměrné skóry Profilu postojů ke smrti u extrémních sportovců a kontrolní skupiny. Podrobněji jsou výsledky zobrazené v tabulce 12.

Tab. 12. Průměrné skóry v Profilu postojů ke smrti

	Skupina sportovců (N=72)		Kontrolní skupina (N=72)	
	PS	SD	PS	SD
Strach ze smrti	3,23	1,17	3,59	0,96
Vyhýbání se smrti	3,56	1,42	3,78	1,21
Neutrální přijetí	5,96	0,99	5,92	0,90
Vstřícný postoj	3,18	1,25	3,23	1,14
Únikové přijetí	3,17	1,43	3,56	1,32

Legenda: PS = průměrný skór, SD = směrodatná odchylka

Výsledky t-testu ukázaly signifikantní rozdíl mezi skupinou extrémních sportovců a kontrolní skupinou v dimenzi Strach ze smrti, kdy $t = -2,006$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Hodnota $p = 0,047$. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce 13.

Tab. 13. Porovnání výsledků ES a KS v Profilu postojů ke smrti

	ES	KS	t	sv	p	F
Neuroticismus	3,23	3,59	-2,006*	142	,047	1,497
Extraverze	3,56	3,78	-1,020	142	,309	1,356
Otevřenost vůči zkušenosti	5,96	5,92	0,219	142	,833	1,209
Přívětivost	3,18	3,23	-0,258	142	,797	1,200
Svědomitost	3,17	3,56	-1,695	142	,092	1,183

Legenda: ES = průměr skupiny extrémních sportovců, KS = průměr kontrolní skupiny, sv = stupně volnosti, F – poměr - Rozptyly* = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

7.4 Korelace dimenzí NEO a Profilu postojů ke smrti

V rámci výzkumu byly rovněž zjišťovány souvislosti mezi dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku a dimenzemi Profilu postojů ke smrti.

Mezi škálami Strach ze smrti a Neuroticismus byl zjištěn pozitivní koeficient korelace $r = 0,441$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Strach ze smrti dále negativně koreluje s dimenzí Svědomitost, kdy $r = -0,403$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Svědomitost rovněž negativně koreluje s dimenzí Vyhýbání se smrti, kdy $r = 0,269$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dimenze Vstřícný postoj pozitivně koreluje s dimenzí Neuroticismus, kdy $r = 0,248$, a s dimenzí Svědomitost, kdy $r = 0,235$, oba korelační koeficienty na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dimenze Únikové pojetí pozitivně koreluje s dimenzí Neuroticismus, kdy $r = 0,480$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Korelační koeficienty jsou zobrazeny v tabulce 14.

Tab. 14. Korelace mezi dimenzemi NEO a Profilu postojů ke smrti

	Neuroticismus	Extraverze	Otevřenost vůči zkušenosti	Přívětivost	Svědomitost
Strach ze smrti	,441*	,037	,150	-,024	-,403*
Vyhýbání se smrti	,201	,102	,178	,017	-,269*
Neutrální přijetí	-,094	,045	-,017	,063	,229
Přijetí přístupu	,248*	-,064	,189	,150	,235*
Únikové přijetí	,480*	-,145	,180	-,066	-,003

* = statistická významnost ($P < 0,05$); ** = statistická významnost ($P < 0,01$)

7.5 Testované hypotézy

H₁: Skóre v dimenzi Neuroticismus u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně nižší než u běžné populace.

Hypotézu H₁ přijímám. Mezi skóre v dimenzi Neuroticismus, kterého dosáhla skupina extrémních sportovců, a průměrnou hodnotou u populace, která se extrémním sportům

nevěnuje, je signifikantní rozdíl ($t = -5,115$, $p = 0,000$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování této hypotézy byl zvolen jednovýběrový Studentův t-test.

H₂: Skóre v dimenzi Extraverze u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně vyšší než u běžné populace.

Hypotézu H₂ zamítám. Nebyl nalezen signifikantní rozdíl ve skóre v dimenzi Extraverze mezi skupinou extrémních sportovců a průměrnou hodnotou u populace, která se extrémním sportům nevěnuje ($t = -5,115$, $p = 0,130$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování této hypotézy byl zvolen jednovýběrový Studentův t-test.

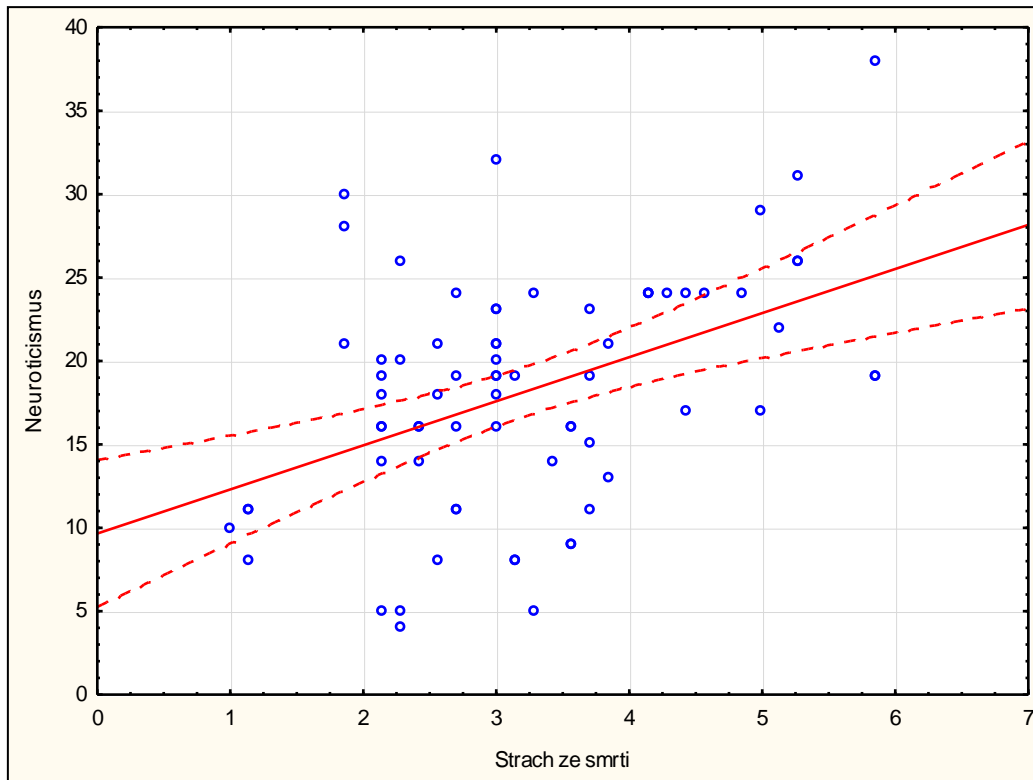
H₃: Skóre v dimenzi Otevřenost vůči zkušenosti u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně vyšší než u běžné populace.

Hypotézu H₃ zamítám. Nebyl nalezen signifikantní rozdíl ve skóre v dimenzi Otevřenost vůči zkušenosti mezi skupinou extrémních sportovců a průměrnou hodnotou u populace, která se extrémním sportům nevěnuje ($t = -1,257$, $p = 0,213$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování této hypotézy byl zvolen jednovýběrový Studentův t-test.

H₄: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi dimenzí Neuroticismus a Strachem ze smrti.

Hypotézu H₄ přijímám. Existuje signifikantní pozitivní korelace mezi dimenzí Neuroticismus a strachem ze smrti ($r = 0,441$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování této hypotézy byl využit Paersonův korelační koeficient. V grafu 21. je zobrazeno rozložení dat včetně regresní přímky.

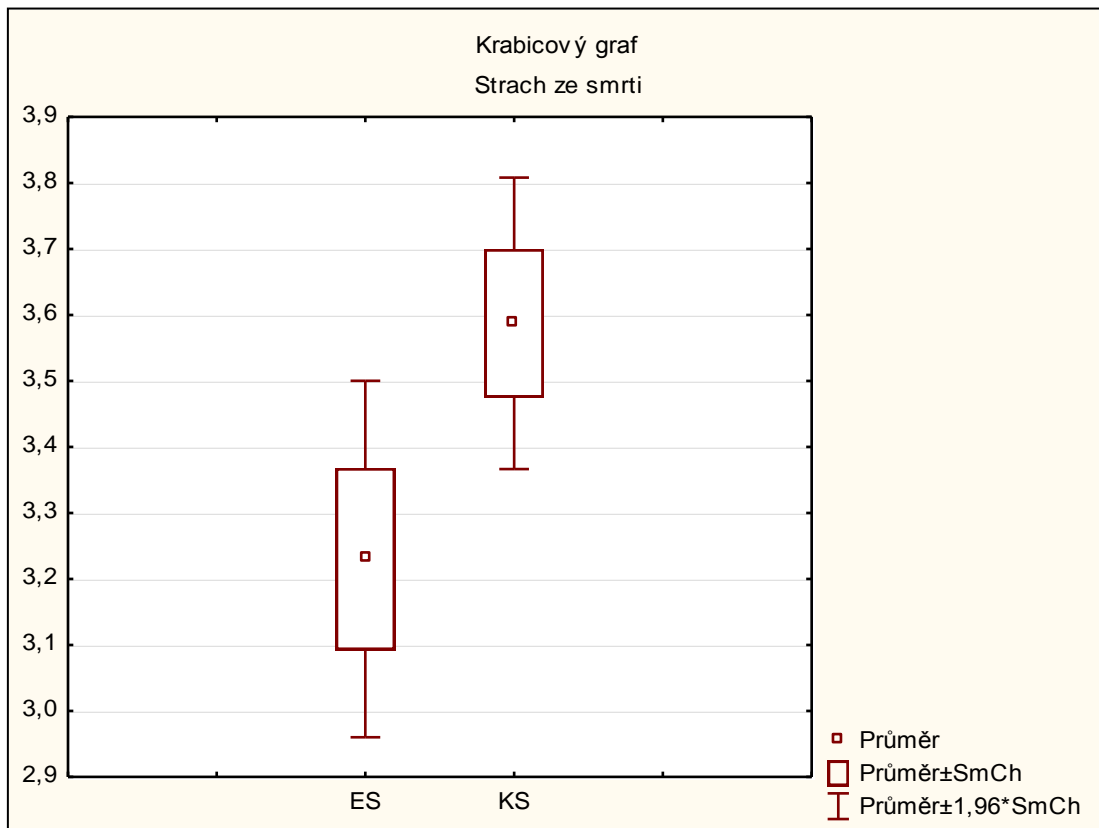
Graf 21. Korelace mezi dimenzemi Neuroticismus a Strach ze smrti

H₅: Skóre v dimenzi Strach ze smrti u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně nižší než u běžné populace.

Hypotézu H₅ přijímám. Bylo zjištěno, že skupina extrémních sportovců dosáhla signifikantně nižšího skóre v dimenzi Strach ze smrti než kontrolní skupina. K porovnání byl využit dvouvýběrový t-test, kdy $t = -2,006^*$, $p = 0,047$. Rozložení dat je zobrazeno v grafu 22.

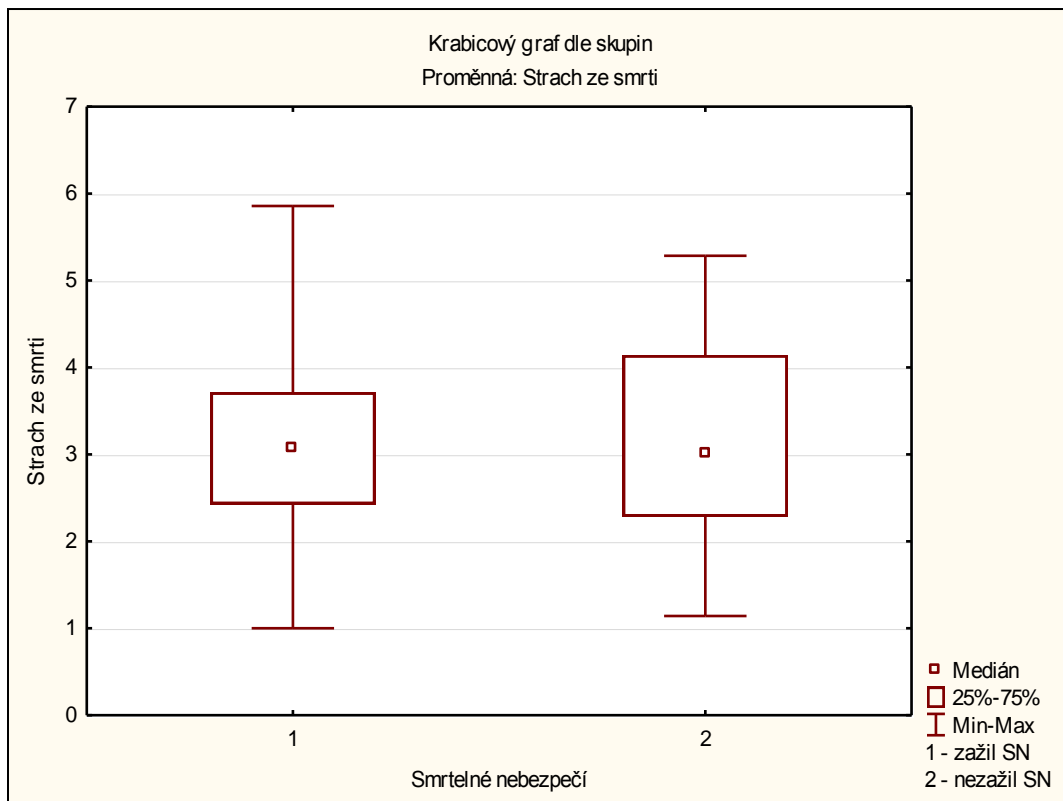
Graf 22. Porovnání ES a KS v dimenzi Strach ze smrti

H₆: Extrémní sportovci, kteří se ocitli ve smrtelném nebezpečí, budou v dimenzi Strach ze smrti dosahovat signifikantně vyššího skóre než extrémní sportovci bez těchto charakteristik.

Hypotézu H₆ zamítám. Nebyl nalezen signifikantní rozdíl ve skóre v dimenzi Strach ze smrti mezi skupinou extrémních sportovců, kteří se při sportu ocitli ve smrtelném nebezpečí (SN) a skupinou, která se při sportování ve smrtelném nebezpečí neocitla ($p = 0,632$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování byl použit Mann-Whitneyův U-test pro neparametrická data. Podrobně jsou výsledky uvedeny v tabulce 15. a zobrazeny v krabicovém grafu 22.

Graf 22. Porovnání skupin v SN a ne v SN v dimenzi Strach ze smrti

H₇: Extrémní sportovci, kteří se při sportování vážně zranili, budou v dimenzi strach ze smrti dosahovat signifikantně vyššího skóre než extrémní sportovci bez těchto charakteristik.

Hypotézu H₇ zamítám. Nebyl nalezen signifikantní rozdíl ve skóre v dimenzi Strach ze smrti mezi skupinou extrémních sportovců, kteří se při sportu vážně zranili a skupinou, která při sportování žádné vážné zranění neutrpěla ($p = 0,133$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$). K testování byl použit Mann-Whitneyův U-test pro neparametrická data. Podrobně jsou výsledky uvedeny v tabulce 15. a zobrazeny v krabicovém grafu 23.

Tab. 15. Srovnání skupin extrémních sportovců v dimenzi Strach ze smrti

	U	Z	p	N ₁	N ₂
Zranění	385,500	1,505	0,132	53	19
Smrtelné nebezpečí	597,000	0,482	0,632	32	40

Graf 23. Porovnání skupin se zraněním a bez zranění v dimenzi Strach ze smrti

8. Diskuze

Online dotazníkové metody patří v současnosti k těm nejvyužívanějším, neboť umožňují zejména výraznou úsporu času a financí. I přes tyto nesporné výhody však přináší některá omezení. Jedná se například o nemožnost vysvětlit cokoli respondentům v případě neporozumění. Tato varianta tak klade velké nároky na úvodní instrukce a srozumitelnost otázek. Je zde rovněž prostor pro uvádění nepravdivých odpovědí, což se také může projevit ve zkreslení zkoumaného vzorku. Tento problém byl částečně vyřešen osobním oslovováním jednotlivých respondentů, kteří splňovali požadované podmínky pro účast ve výzkumu. Nesmíme pak zapomenout i na různá rozlišení monitorů, což může vést k různému zobrazení spuštěného dotazníku.

Dotazník Profil postojů ke smrti byl administrován jako poslední, neboť obsahuje některé citlivější otázky. Byť i tento výzkum potvrdil vysokou míru vnitřní konzistence škál, jedná se o dotazník, který pohlíží na postoje ke smrti spíše z křesťanského hlediska. Proto může být pro účastníky jiného vyznání či ateisty problematické odpovědět na některé otázky - například: „Smrt je sjednocení s Bohem a věčné blaho“ či „Věřím, že nebe bude mnohem lepší místo, než tento svět“. Počet těchto otázek v dotazníku však není velký.

Problematickou se ukázala být míra vnitřní konzistence u dotazníku NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Vysoké hodnoty dosáhlo Cronbachovo alfa u škály Neuroticismus. Ostatní škály pak dosáhly nízké hodnoty vnitřní konzistence, což platí zejména u dimenze Extraverze, kdy $\alpha = -0,313$. Bylo provedeno překontrolování jednotlivých kroků při převodu výsledků, nebylo však objeveno žádné pochybení. Tento fakt znamená určité omezení platnosti výsledků, které se týkají zejména škály Extraverze, méně pak Otevřenosti vůči zkušenosti, Přívětivosti a Svědomitosti.

Při interpretaci výsledků souvislosti mezi dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního inventáře a Profilu postojů ke smrti je pak nutné pamatovat, že se jedná spíše o orientační náhled do této problematiky, neboť se jedná o výběrový soubor extrémních sportovců, který je v mnohém jedinečný a specifický.

Snahou tohoto výzkumu nebylo získat co největší množství respondentů z oblasti extrémních sportů, ale spíše se zacílit na tu skupinu, která se jim věnuje intenzivně a po dlouhou dobu. Z této sféry se tedy podařilo získat 72 účastníků včetně 11 žen. Byť jsou

adrenalinové sporty stále ještě doménou spíše mužské části populace, čím dál více se mezi nimi objevují i ženy. Proto se zdá být tento poměr žen ve výzkumu přijatelným. Dle Paina a Paina (2005) se počet extrémních sportovců rok od roku razantně zvyšuje. Ruku v ruce s tím se pravděpodobně bude rozšiřovat i množství špičkových sportovců v jednotlivých disciplínách. I přes velkou účast na závodech (76,4% participantů) a příslušnost ke sportovním organizacím (65,3%) však zůstává počet profesionálních sportovců (13,2%) a poloprofesionálních sportovců (26,4%) poměrně nízký.

Podobně jako uvádí Tomlinson (2000), bylo i v tomto výzkumu zjištěno, že většina (84,7%) extrémních sportovců se věnuje více než jedné adrenalinové disciplíně. Dohromady se 72 účastníků tohoto výzkumu věnuje 220 extrémním sportům. Pouze 11 z nich uvedlo jen jeden samostatný. Z toho tedy vyplývá, že se každý sportovec v tomto věnuje v průměru asi 3 adrenalinovým disciplínám. Tomuto číslu nepochybně nahrává fakt, že v našich klimatických podmínkách nelze vykonávat mnoho sportů celoročně. Nabízí se tedy možnost zabývat se odlišnými disciplínám v letních a zimních měsících.

Celkem 36 respondentů (50%) odpovědělo na nepovinnou otázku, jak by definovali extrémní sport. Nejčastěji zmiňovanou charakteristikou (33% odpovědí) byla větší míra nebezpečí, než je tomu u běžných sportů, a přítomnost rizika vážného zranění (22,2%) či smrti (11,1%). Těmto názorům odpovídá i množství účastníků, kteří se během extrémního sportování vážně zranili (73,6%) nebo se dle svého názoru dostali do smrtelného nebezpečí (44,4%).

Zajímavým názorem, který byl přítomen ve 4 odpovědích, je určitá nevhodnost názvu extrémní sporty. Toto pojmenování je zde spojováno s určitou komerčností a snahou přilákat například více diváků. Je pravdou, že v zahraničních studiích (Castanier, Le Canff & Woodman, 2010; Tok, 2010) již převládá spíše pojmenování adrenalinové či vysoce rizikové sporty, které se zdá být přijatelnějším, a také odpovídá i celkem 10 odpovědím, kdy byl tento hormon v souvislosti s těmito sporty zmíněn.

Dalším z cílů studie bylo analyzovat postoje ke smrti u extrémních sportovců a porovnat je s lidmi, kteří se extrémním sportům běžně nevěnují. Pomocí Cronbachova alfa byla zjištěna vysoká míra vnitřní konzistence jednotlivých škál revidovaného profilu postojů ke smrti. U všech škál je $\alpha > 0,7$, což odpovídá i výsledkům v dalších výzkumech (Machů,

Pechová, & Dostál, 2013; Wong, Reker, & Gesserová, 1994). Při korelaci jednotlivých dimenzí tohoto dotazníku mezi sebou bylo zjištěno několik statisticky významných souvislostí. Stejně jako dokumentují například Reimerová (2007), Wong, Reker a Gesserová (1994) či Machů (2012), byla zjištěna silná pozitivní korelace mezi Strachem ze smrti a Vyhýbáním se smrti $r = 0,600^*$. Dimenze Strach ze smrti měří negativní myšlenky o smrti a sestává z více komponent včetně strachu z umírání nebo strachu ze smrti blízkých. Vyhýbání se smrti pak vypovídá o snaze vyhnout se myšlenkám o smrti. I tento výzkum tedy potvrdil významnou souvislost mezi negativním pohledem a smrt a snahou tyto myšlenky potlačit. Dále byla dokumentována střední pozitivní korelace mezi dimenzemi Vstřícný postoj a Únikové přijetí, kdy $r = 0,446^*$. Opět je to ve shodě s výzkumy Reimerové (2007), Wong, Reker a Gesserové (1994) či Machů (2012). Zatímco škála Vstřícný postoj měří, do jaké míry jedinec vnímá smrt jako vstupní bod do lepšího života po smrti, škála Únikové přijetí vypovídá o tom, zda jedinec chápe smrt jako únik ze života plného bolesti a utrpení. I na základě předchozích výzkumů tedy můžeme uvažovat o souvislosti mezi vírou v lepší život po smrti a pohledem na smrt jako na možnost opustit svět, na nějž je nahlíženo negativně.

Nepodařilo se prokázat žádnou statisticky významnou korelaci mezi dobou, po kterou se sportovci věnují adrenalinovému sportu, a některou s dimenzí Profilu postojů ke smrti. V rámci tohoto výzkumu můžeme tedy uvažovat o tom, že postoje ke smrti se s roky strávenými extrémním sportováním nemění. Byla však objevena nízká negativní korelace $r = -0,246^*$ mezi věkem a dimenzí Strach ze smrti. Tato zjištění by mohla napovídat, že s přibývajícím věkem se snižuje míra negativních myšlenek o smrti a obavy z ní mírně klesají. Jedná se pouze o nízkou míru souvislosti, nicméně K podobným výsledkům došel například i Wong, Reker a Gesserová (1994).

Cílem tohoto výzkumu bylo rovněž porovnat postoje ke smrti mezi extrémními sportovci a běžnou populací. K tomuto účelu byla vytvořena kontrolní skupina, ve které byly vyváženy proměnné věk a náboženské vyznání, neboť právě tyto dvě oblasti s postoji ke smrti výrazně souvisí (Beranová, 2013; Machů, Pechová & Dostál, 2013; Wong, Reker, & Gesserová, 1994). Byla přijata hypotéza, která říká, že bude skupina extrémních sportovců dosahovat signifikantně nižšího skóre v dimenzi Strach ze smrti než běžná populace. Pomocí dvouvýběrového t-testu pro nezávislé vzorky byl objeven signifikantní rozdíl, kdy

$t = -2,006^*$, $p = 0,047$. Můžeme tedy uvažovat o tom, že lidé věnující se extrémním sportům budou mít méně negativních myšlenek o smrti, budou mít menší obavy z úmrtí a celkově pro ně nebude téma smrti natolik znepokojující. Zamyslíme-li se nad tím, z jakého důvodu se mnozí lidé nepouštějí do těchto aktivit a často s určitým obdivem nazývají extrémní sportovce blázny, pravděpodobně dojdeme právě k obrovskému riziku zranění či smrti, které tito jedinci podstupují. Zdá se tedy, že nižší míra strachu ze smrti by mohla být jedním s předpokladů, který nás informuje o tom, jací jedinci se do těchto aktivit zapojují. Určitou spojitost můžeme vidět i v tom, že pouze 2 sportovci, z celkem 53 zraněných, uvažovali o skončení s adrenalinovými sporty. 51 z nich bylo rozhodnuto pokračovat i přes utrpěné vážné zranění. Jeví se tedy pravděpodobné, že strach ze smrti je jedním z faktorů, který rozlišuje jedince na ty, které nazýváme extrémními sportovci, a ty kteří se těmto aktivitám nevěnují.

Předpokladem bylo, že skupiny sportovců, kteří se během adrenalinových aktivit zranili nebo se dostali do smrtelného nebezpečí, budou dosahovat v dimenzi Strach ze smrti vyššího skóre než skupiny, které tyto charakteristiky nemají. Tyto hypotézy však museli být zamítnuty, protože se neprokázal žádný signifikantní rozdíl. Zdá se tedy, že vážné zranění ani smrtelné nebezpečí nijak nesouvisí se zvýšenými obavami a negativními myšlenkami o smrti. O této problematice může vypovídat i výše zmíněný fakt, že pouze 2 účastníci z celkem 53, kteří uvedli vážné zranění v souvislosti s adrenalinovými sporty, uvažovali o ukončení extrémního sportování po daném incidentu.

Dalším z cílů studie bylo analyzovat osobnostní charakteristiky extrémních sportovců pomocí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře. Dále pak byly tyto charakteristiky porovnány s charakteristikami lidí, kteří se extrémním sportům pravidelně nevěnují. Pomocí Cronbachova alfa byla zjištěna vysoká míra vnitřní konzistence u dimenze Neuroticismus, střední u dimenze Svědomitost. U Otevřenosti vůči zkušenosti a Přívětivosti jsou však hodnoty alfa nízké a záporná hodnota u dimenze Extraverze pak svědčí o výrazné vnitřní nekonzistentnosti této škály.

Korelace mezi jednotlivými škálami NEO pětifaktorového osobnostního dotazníku objevily celkem tři statisticky významné pozitivní korelační koeficienty. Mezi škálami Neuroticismus a Otevřenost vůči zkušenosti bylo zjištěna nízká korelace $r = 0,238^*$,

Neuroticismus dále pozitivně koreluje s dimenzí Přívětivost při středním korelačním koeficientu $r = 0,449^*$ a nízká míra souvislosti byla pak zjištěna mezi Extraverzí a Svědomitostí $r = 0,263^*$. Pozornost si zaslouží zejména střední míra korelace mezi Neuroticismem a Přívětivostí. Například Hřebíčková & Urbánek (2001) dokumentují u běžné populace mezi těmito škálami nesignifikantní $r = -0,182^{**}$. Dimenze Neuroticismus vypovídá o emocionální nestabilitě, sklonům k psychickému vyčerpání a jedince s vyšším skórem můžeme popsat jako náchylné k úzkostnosti, obavám, depresím a zoufalství, studu či pocitům trapnosti. Dimenze Přívětivosti pak vypovídá o kvalitě interpersonální orientace a jedince s vyšším skórem je možné popsat jako důvěřivé, tíhnoucí k čestnému jednání, skromnosti a spolupráci. Střední míra korelace mezi těmito dimenzemi u skupiny extrémních sportovců je poněkud překvapivá. Fakt, že extrémní sportovci v tomto výzkumu, kteří se projevují jako psychicky labilnější, dosahují vyšší kvality interpersonální orientace, by mohl být předmětem dalšího zájmu

Při aplikaci jednovýběrového t-testu byla přijata hypotéza, že skupina extrémních sportovců dosahuje signifikantně nižšího skóru Neuroticismu, než je tomu u běžné populace, která se extrémním sportům pravidelně nevěnuje. Signifikantní rozdíl mezi těmito skupinami ukazuje výsledek t-testu, kdy $t = -5,115$ při $p = 0,000^*$. K podobným výsledkům došel ve své studii například i Tok (2010). Zdá se tedy, že jedinci, kteří se věnují adrenalinovým sportům, vykazují vyšší emocionální stabilitu a odolnost proti psychickému vyčerpání. Extrémní sporty kladou na jedince pravidelně a ve vysoké míře nároky na fyzickou a zejména psychickou připravenost. Nižší míra Neuroticismu tedy s těmito požadavky koresponduje. Situace, při kterých se člověk dostává do blízkosti vážného zranění či smrti budou lépe zvládat jedinci stabilnější a odolnější, tedy ti, kteří v dimenzi Neuroticismus budou dosahovat nižších skóru. Ťažká (2011) naproti tomu se své studii dokumentuje u horolezců vyšší sklíčenost, depresivitu, nižší aktivitu, úzkostnost či rozladěnost. V tomto výzkumu však byl využit dotazník SUPOS 7 a účastníci byli vybráni ze specifické skupiny horolezců v Adršpašsko-Teplických skalách. Tyto faktory mohli vést k odlišným výsledkům.

Byla testována hypotéza o dosažení vyššího skóru v dimenzi Extraverze u skupiny adrenalinových sportovců, než u běžné populace, která se extrémním sportům nevěnuje. Signifikantní rozdíl dokumentuje například Tok (2010). U výběrového souboru sportovců

v naší studii signifikantní rozdíl nalezen nebyl, kdy $t = -5,115$, $p = 0,130^*$. Je však důležité připomenout velice špatnou míru vnitřní konzistence u dimenze Extraverze, kterou odhalilo Cronbachovo alfa, kdy $\alpha = -0,313$.

Rovněž byla zamítnuta hypotéza o vyšším skóru v dimenzi Otevřenost vůči zkušenosti u extrémních sportovců, který dokumentoval Tok (2010). Nepodařilo se prokázat signifikantní rozdíl, kdy $t = -1,257$, $p = 0,213^*$. I u této dimenze bylo dokumentováno poměrně nízké Cronbachovo alfa, kdy $\alpha = 0,248$. Je tedy potřeba v této oblasti rozvíjet další výzkumy, neboť samotné extrémní sporty podle názoru některých účastníků vybízejí k objevování nových zážitků a zkušeností.

Signifikantní rozdíl mezi skupinou extrémních sportovců a populací, která se extrémním sportům nevěnuje, ukázal jednovýběrový t-test i u dimenze Přívětivost, kdy $t = -3,317$, $p = 0,01^*$. Adrenalinoví sportovci tak v tomto výzkumu dosahují signifikantně nižší míry přívětivosti. Z toho bychom mohli usuzovat například na vyšší potřebu soutěžit než spolupracovat, hájit vlastní zájmy před zájmy druhých, menší míru přátelskosti či altruismu. Jelikož byli ve výběrovém souboru zahrnuti sportovci na vysoké úrovni, mohl by tento fakt souviset právě s potřebou soutěžení a vlastních úspěchů.

Při hledání souvislosti mezi délkou extrémního sportování a dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního inventáře byla zjištěna střední negativní korelace $r = -0,387^*$ u dimenze Otevřenost vůči zkušenosti. S rostoucí dobou, po kterou se věnují adrenalinovým sportům, tedy u výběrového souboru extrémních sportovců klesá jejich touha po nových zážitcích a zkušenostech, jsou více konvenční, netouží po změnách, projevují menší fantazii či objevování neznámého.

Snahou výzkumu bylo rovněž najít vztah mezi dimenzemi NEO pětifaktorového osobnostního inventáře a Profilem postojů ke smrti. Tyto výsledky jsou však pouze orientační, protože jsou založeny pouze na odpovědích skupiny extrémních sportovců, čímž mohlo dojít k jejich zkreslení. Na základě výsledků byla přijata hypotéza, která říká, že existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi Neuroticismem a Strachem ze smrti. Paersonův korelační koeficient ukázal střední pozitivní korelaci, kdy $r = 0,441$. To by mohlo naznačovat existenci souvislosti mezi nižší mírou odolností vůči psychickému vyčerpání, emocionální stability či vyrovnanosti a negativními myšlenkami o smrti či

strachu z umírání. Jeví se jako pravděpodobné, že osoby, které se projevují jako méně stabilní a úzkostnější budou prožívat i větší strach ze smrti.

Další střední negativní korelace byla nalezena mezi dimenzemi Strach ze smrti a Svědomitost, kdy $r = -0,403^*$. Zdá se tedy, že s vyšší mírou obav ze smrti a umírání je spojena nižší úroveň organizace, motivace či vytrvalosti při dosahování cílů. Je však pravděpodobné, že vztah mezi těmito dimenzemi je komplikovanější, než se jeví na základě jejich korelace. Roli zde bude patrně hrát množství dalších faktorů.

Dimenze Neuroticismus pak dále koreluje s Únikovým přijetím, kde byl zjištěn signifikantní pozitivní korelační koeficient $r = 0,480^*$. To by mohlo naznačovat, že jedinci úzkostnější, s nižší emocionální stabilitou či psychickou odolností budou ve větší míře pojímat smrt jako možnost úniku ze světa, který přináší utrpení a bolest. Tento vztah ve své podstatě odpovídá těmto dvěma dimenzím tak, jak jsou popsány. Rovněž střední korelace naznačuje, že se jedná o oblast, která by mohla být dále zkoumaná u reprezentativnějšího vzorku.

Oblast extrémního sportování z pohledu psychologie patří u nás k těm méně prozkoumaným. Ve světě je této problematice věnována pozornost v podstatně větší míře. Zájem o adrenalinové sporty rok od roku roste a věnuje se jim tak čím dál větší množství sportovců. Je však nezbytné pamatovat na zvýšené fyzické, ale také psychické nároky a s nimi související odolnost a zvládání stresových situací. To může být jeden ze směrů, kterým se výzkum může v budoucnu ubírat.

9. Závěry

Cílem této práce bylo zejména analyzovat osobnostní charakteristiky a postoje ke smrti u extrémních sportovců a porovnat je s běžnou populací, která se extrémním sportům nevěnuje. Dále byly do výzkumu zařazeny další proměnné, které se vztahují k charakteristikám extrémního sportování u výběrového souboru.

Bylo potvrzeno, že extrémní sportovci dosahují dle dimenze Neuroticismus vyšší emocionální stability a odolnosti vůči psychickému vyčerpání, než je tomu u běžné populace, která se extrémním sportům nevěnuje.

Byla nalezena signifikantní silná pozitivní korelace mezi dimenzí Neuroticismus a Strachem ze smrti u skupiny extrémních sportovců.

Bylo potvrzeno, že se u extrémních sportovců objevuje nižší míra strachu ze smrti, než je tomu u běžné populace, která se extrémním sportům nevěnuje.

Dále pak byla nalezena střední negativní korelace mezi délkou vykonávání extrémního sportu a dimenzí Otevřenost vůči zkušenosti.

Byla zjištěna slabá negativní korelace, která naznačuje, že s rostoucím věkem se snižuje strach ze smrti.

Byla potvrzena střední pozitivní korelace mezi Strachem ze smrti a Neuroticismem u skupiny extrémních sportovců. Strach ze smrti pak u skupiny extrémních sportovců negativně koreluje s dimenzí Svědomitost.

U souboru extrémních sportovců existuje střední pozitivní korelace mezi dimenzemi Únikové pojetí a Neuroticismus.

Nebylo potvrzeno, že extrémní sportovci dosahují vyšší Extraverze a Otevřenosti vůči zkušenosti než běžná populace, která se extrémním sportům nevěnuje.

Rovněž se nepodařilo dokázat, že by sportovci, kteří se během adrenalinových aktivit vážně zranili nebo se dostali do smrtelného nebezpečí, projevovali větší strach ze smrti, než je tomu u extrémních sportovců bez těchto charakteristik.

Souhrn

Extrémní sporty patří mezi aktivity, jejichž popularita rok od roku stoupá. Dokonce i Olympijské hry reagují na tento trend zařazováním adrenalinových disciplín do programu. Každý rok mají letní i zimní X-Games (tedy extrémní obdoba Olympijských her) obrovskou přízeň fanoušků. Nejedná se však jen o růst základny fanoušku, ale také členů a aktivních sportovců. Dříve byly pod pojmem extrémní sporty zahrnuty pouze disciplíny BMX, Skateboarding a Snowboarding. S rostoucí popularitou těchto aktivit však vznikaly nové sporty a ty stávající začaly přebírat právě mnohé z riskantních prvků. Dnes mezi extrémní sporty patří velké množství disciplín. Pro zjednodušení je možné rozdělit je do tří základních kategorií – sporty na zemi, sporty ve vzduchu a sporty ve vodě. Do kategorie sportů na zemi patří například BMX, freeskiing, horolezectví, mountain biking, skateboarding, snowboarding nebo survival a adventure. Do sportů ve vzduchu řadíme pravděpodobně nejnebezpečnější BASE jumping, bungee jumping, kiteboarding, paragliding a parašutismus. Hlavními zástupci vodních extrémních sportů jsou kajakářství, potápění, rafting, surfing a windsurfing. Zatímco některé z těchto disciplín jsou staré již stovky let, některé nové neustále vznikají.

Vzhledem k velkému riziku zranění či smrti, které je u těchto sportů neustále přítomné, je potřeba propojit oblast adrenalinu s tématem smrti. Oblast postojů se těší dle Výrosta a Slaměníka (2008) značné popularitě. Vysvětlení můžeme hledat ve velké explanační síle, kterou postoje mají při vysvětlování příčin chování jedince i sociální skupiny. Rovněž nám umožňují poměrně dobrou predikci. Postoje ke smrti jsou pak tématem, kterým se dle Kisvetrové a Kutnohorské (2010) zabývá nejen filozofie, ale také bylo v minulosti předmětem zájmu každé kultury a společnosti od Egypta, přes Řecko a Řím, středověk s kostnicemi a morovými sloupy až po současnost. Ta nám přináší v oblasti smrti některé nové fenomény. Rozvoj vědy a medicíny nyní umožňuje prodlužovat významně délku života, léčit dříve nevléčitelné nemoci a zachraňovat velké procento dětí, které by dříve porod nepřežily. Starší lidé jsou čím dál častěji přesunováni z domácí péče do nemocnic a lidé se méně a méně setkávají se smrtí jak přirozenou součástí života. To jde ruku v ruce s odcizováním tohoto důležitého tématu a ze smrti se tak stává něco nepřirozeného a

nepatřičného. Je to téma, které se nehodí do dnešní doby, kdy lidé chtějí být bohatí, úspěšní a navždy mladí.

Zkoumání osobnosti patří mezi klasická témata psychologie. Psychologie osobnosti je jednou ze základních disciplín a umožňuje nám popsat a vysvětlit činnosti člověka, sociální jednání i jeho psychický a duchovní život, ale i porozumět jedinci jako takovému (Smékal, 2002). Již od antiky můžeme pozorovat snahu o popsání určité mapy lidských vlastností, utvoření úplného seznamu, pomocí kterého by bylo možné zařadit každého jedince do příslušné kategorie. Přes práci Galtona, Baumgartnerové, Allporta a Odberta, Eysencka, Cattela a dalších můžeme dojít až k dnešnímu pětifaktorovému modelu, jenž obsahuje pět základních rysových dimenzí, které jsou někdy vyjádřeny zkratkou OCEAN. Jedná se o dimenze Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Autory tohoto pětifaktorového modelu jsou Costa & McCrae. Na tomto modelu je založen i NEO pětifaktorový osobnostní inventář, který je využit i v této práci.

Propojení oblasti psychologie osobnosti a extrémních sportů je zejména v zahraničí aktuálním tématem. Mezi autory, kteří se mu v poslední době věnují, patří například Tok (2010), jenž se zabýval pětifaktorovým modelem osobnosti a účastí při rizikových sportech. Monasterio, Mulder a Frampton (2012) se zabývali osobností u BASE jumperů, kde je smrtelné riziko obrovské. Castanier, Le Canff a Woodman (2010) si za cíl své studie vytýčili vyjasnění vztahu mezi účastí na riskantních sportovních aktivitách a osobnostních charakteristikách. Merritt a Tharp (2013) pak do svého výzkumu začlenili i proměnnou Self-efficacy a zabývali se vztahy tohoto faktoru s osobností a podstupováním rizika. U nás je téma extrémních sportů z pohledu psychologie rozvinuté o poznání méně. Zájem o tuto oblast projevila například Ťažká (2011), která do své studie, kromě faktoru osobnosti, zapojila i oblast postojů ke smrti u horolezců.

Cílem praktické části této diplomové magisterské práce bylo propojení oblasti extrémních sportů s postoji ke smrti a tématem osobností. Využity k tomu byly tři dotazníky. Profil postojů ke smrti, jenž mapuje postoje ke smrti v dimenzích – Strach ze smrti, Vyhýbání se smrti, Neutrální přijetí, Vstřícný postoj a Přijetí přístupu. NEO pětifaktorový osobnostní dotazník, který mapuje osobnost ve zmíněných pěti dimenzích. A dotazník vlastní konstrukce, jenž prozkoumává obecné charakteristiky extrémního sportování.

Administrace probíhala online. Výběrový soubor extrémních sportovců tvořilo 11 žen a 61 mužů. Průměrný věk byl 26,9 (SD=6,32). Respondenti byli osloveni pomocí sociálních sítí a v několika případech i mailem. Za účelem porovnání postojů ke smrti extrémních sportovců s běžnou populací byla vytvořena kontrolní skupina. Ta zahrnovala rovněž 11 žen a 61 mužů a vyvažovanými proměnnými byli věk (průměrný věk 26,8, SD=6,73) a náboženské vyznání.

Z analýzy charakteristik extrémního sportování u výběrového souboru vyplývá, že většina sportovců považuje za hlavní faktor extrémních sportů zejména riziko zranění či smrti, což se potvrdilo i celkovým množstvím jedinců, kteří se během sportování vážně zranili či se ocitli ve smrtelném nebezpečí. Celkově lze z výsledků této části vyvodit vysokou úroveň sportovců s účastí profesionálů (10), poloprofesionálů (19) i amatérů (43). Ve velké míře se výběrový soubor účastní závodů nebo vykonává adrenalinové sporty v zahraničí.

Jedním z cílů výzkumu bylo analyzovat a srovnat postoje ke smrti u extrémních sportovců s lidmi, kteří se extrémním sportům pravidelně nevěnují. Byla přijata hypotéza H₅, která říká, že skóre v dimenzi Strach ze smrti bude signifikantně nižší u skupiny extrémních sportovců než u běžné populace ($t = -2,006^*$, $p = 0,047$). Z toho můžeme usuzovat, že se u extrémních sportovců v menší míře objevují negativní myšlenky o smrti a obavy z úmrtí sebe či blízkých, než je tomu u lidí, kteří extrémní sporty nevykonávají. K tomuto závěru přispívá i fakt, že pouze 2 sportovci z celkem 53, kteří se při sportování vážně zranili, uvažovali o ukončení těchto aktivit.

V rámci zkoumání osobnostních charakteristik extrémních sportovců byla přijata hypotéza H₁, která říká, že skóre v dimenzi Neuroticismus u skupiny extrémních sportovců bude signifikantně nižší než u běžné populace ($t = -5,115^*$, $p = 0,000$). Extrémní sportovci jsou tedy více emocionálně stabilní a odolnější vůči psychickému tlaku než běžná populace. Tyto charakteristiky jsou u adrenalinových aktivit z hlediska velkého rizika zranění či smrti velmi žádoucí.

Dále byla přijata hypotéza H₄, neboť byla zjištěna významná pozitivní korelace mezi dimenzí Neuroticismus a Strachem ze smrti ($r = 0,441$). Jedinci, které můžeme popsat jako emocionálně méně stabilní a v menší míře odolné proti psychickému tlaku, tak budou zřejmě prožívat vyšší míru obav ze smrti a úmrtí.

V rámci výzkumu se nepodařilo potvrdit hypotézy o souvislosti vážného zranění či smrtelného nebezpečí na vyšší míru strachu ze smrti. Rovněž hypotézy o vyšší míře Extraverze a Otevřenosti vůči zkušenosti u extrémních sportovců v porovnání s běžnou populací byly zamítnuty.

Mezi možná omezení výzkumu patří například nízké hodnoty Cronbachova alfa koeficientu, který u některých dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře nedosahoval žádaných hodnot (Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost. Při porovnávání dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře s Profilem postojů ke smrti je pak potřeba zohlednit, že výsledky byly zjištěny u skupiny extrémních sportovců, která je v některých ohledech specifická a jedinečná. Oblasti extrémních sportů a psychologie i nadále nabízí mnoho témat, která zatím nebyla prozkoumána. I v tomto výzkumu zůstaly nezodpovězeny některé otázky, na něž je možné se v budoucnu zaměřit.

Seznam použitých zdrojů a literatury

1. AJ Hackett. (nedat.) *History – 1986 – present*. Získáno 12. 12 2013 z <http://www.ajhackett.com/cairns/history/>
2. Aries, P. (2000a). *Dějiny smrti – Díl první, Doba ležících*. Praha: Argo,
3. Aries, P. (2000b). *Dějiny smrti – Díl druhý, Zdivočelá smrt*. Praha: Argo.
4. Atkinson, R. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
5. Basejumper.com. (nedat.) *About BASE jumping*. Získáno 13. 12. 2013 z <http://www.basejumper.com/>
6. Beranová, L. (2013). *Spiritualita a postoje ke smrti*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
7. Bitner, L., et al. (2012). *Snowboarding*. Praha: Grada Publishing.
8. Bushcraft. (2013). *Smrt na vrcholu – Everest pokrývají mrtvolky*. Získáno 13. 12. 2013 z <http://bushcraft.cz/ze-zivota/pribehy-o-preziti/smrt-na-vrcholu/>
9. Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing.
10. Castanier, C., Le Scanff, C., & Woodman T. (2010) Who takes risks in high-risk sports? *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81:4, 478-484 Získáno 14. 11. 2013 z <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02701367.2010.10599709>
11. Česká asociace skateboardingu. (nedat.). *Historie – skateboarding ve světě*. Získáno 11. 12. 2014 z <http://www.caskate.cz/skateboarding/historie/>
12. Česká kitová federace. (nedat.). *O české kitové federaci*. Získáno 15. 12. 2013 z <http://www.ceskakitovafederace.cz/o-ckf/>
13. DiGiulio, R. (1997). *O Smrti*. Praha: Lidové noviny.
14. Drapela, V., J. (1997). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál.
15. Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál.
16. Greenland.com. (nedat.). *The Greenlandic kayak*. Získáno 13. 12. 2013 z <http://www.greenland.com/en/about-greenland/kultur-sjael/fangerkulturen/den-groenlandske-kajak.aspx>
17. Hall, C., S., & Lindzey, G. (1999). *Psychológia osobnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství.

18. Hartl, P., & Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
19. Haškovcová, H. (2000). *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén.
20. Horolezecká metodika. (nedat.). *Historie horolezectví*. Získáno 12. 12 2013
z <http://www.horolezeckametodika.cz/horolezectvi/horolezectvi-a-sport/historie-horolezectvi>
21. Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*. Praha: Testcentrum.
22. Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada Publishing.
23. International Rafting Federation. (nedat.). *History*. Získáno 11. 12 2013
z <http://www.internationalrafting.com/about/history/>
24. Kajaky. (2008). *Rafting*. Získáno 12. 12 2013 z <http://www.kajaky.cz/rafting/>
25. Kajtna, T., Tušák, M., Barić, R., & Burnik, S. (2004). Personality in high-risk sports athletes. *Kinesiology* 36(2004) 1:24-34 doi:
26. Kanoe.cz. (nedat.). *Sporty na vodě*. Získáno z 10. 12. 2013
<http://www.kanoe.cz/sporty>
27. Kisvetrová, H., & Kutnohorská, J. (2010). *Umírání a smrt v historickém vývoji. Kontakt*, roč. XII., 2, 212-219.
28. Kitesurfing School (2007). *How to kitesurf?*. Získáno 12. 12 2013
z <http://www.kitesurfingschool.org/howto.htm>
29. Krech, D., Crutchfield, R., & Ballachey, E. (1968). *Člověk v společnosti: základy sociální psychologie*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
30. Kupka, M. (2011). *Psychologické aspekty paliativní péče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
31. Louka, O., Večerka, M. (2007). *Snowboarding*. Praha: Grada Publishing.
32. Machů, K. (2012). *Postoje ke smrti*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
33. Machů, K., Pechová, O., Dostál, D. (2014). *Postoje ke smrti a náboženské přesvědčení*. Sborník příspěvků z PhD konference III: Česko-slovenská psychologická konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

34. Marcus, B. (nedat.) *From Polynesia, with love*. Získáno 15. 12 2013 z <http://www.surfingforlife.com/history.html>
35. Merritt, C. J., & Tharp, I. J. (2013). Personality, self-efficacy and risk-taking in parkour (free running). *Psychology of Sport and Exercise*, 14 (2013), 608-611. doi: 10.1016/j.psychsport.2013.03.001
36. Monasterio, E., Mulder, R., Frampton, C., & Mei-Dan, O. (2012). Personality Characteristics of BASE Jumpers. *Journal of Applied Sport Psychology*, 24:4, 391-400. doi: 10.1080/10413200.2012.666710
37. Naď, R. (2012). *Postoje a zvládání smrti u věřících a nevěřících*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
38. Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
39. Nicholson, N., Franton-O’Creavy, M., Soane, E., & Willman, P. (2001). Risk Propensity and Personality. London Business School, Centre for Organisational Research. Získáno 20. 11. 2013 z <http://www.london.edu/facultyandresearch/research/docs/risk.ps.pdf>
40. Pain, M., & Pain, M. (2005). Essay Risk Taking in Sport. *Lance*, 366: S33-S34. Získáno 28. 11. 2013 z <http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140673605678385.pdf>
41. Palmer, C. (2002). The selling of risk in the extreme sport. *The Australian Journal of Anthropology*, 13:3, 323-356. doi: 10.1111/j.1835-9310.2002.tb00213.x
42. Paulík. (2010). *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada Publishing.
43. Plos, R. (1999). *Paragliding*. Svět křidel.
44. Reimer, S. E. (2007). *A Test of a Model of Positive or Negative Death Attitudes Among Family Caregivers of the Elderly* (Dissertation, The Ohio State University 2007).
45. Reiterová, E. (2008). *Základy psychometrie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
46. Reiterová, E. (2009). *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
47. Říčan, P. (1975). *Psychologie osobnosti*. Praha: Orbis.
48. Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: Obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing.

49. Skydiving.com. (nedat.). *History of skydiving*. Získáno 12. 12 2013 z <http://www.skydiving.com/history-of-skydiving.php>
50. Smékal, V. (2002). *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: Barrister & Principal.
51. Snalem, F. (2002). *KIMM: The original mountain marathon*. Získáno 15. 12 2013 z <http://www.runnersworld.com/races/kimm-original-mountain-marathon?page=single>
52. Soreide, K., Elingsen, C. L., & Knutson, V. (2007). *How dangerous is BASE jumping? An analysis of adverse events in 20,850 jumps from the Kjerag Massif, Norway*. Získáno 12. 12 2013 z <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17495709>
53. Stefanović, D., & Šiljak, V. (2010). Function of Adrenalin in Extreme Sports. *Proceedings 2010*. (2011), Vol 2, ISSN 1986-8154. doi: 10.5550/SP.2.2010.38
54. Šumberová, M. (2011). *Postoj pomáhajících pracovníků ve vybraném hospicovém zařízení ke smrti a jejich způsob zvládání stresu z všudypřítomné smrti*. Nepublikovaná bakalářská práce. Brno: Masarykova Univerzita.
55. Tok, S. (2011). The Big Five Personality Traits and Risky Sport Participation. *Social Behavior and Personality*, 39(8), 1105-1112. doi: 10.2224/sbp.2011.39.8.1105
56. Tomlinson, J. (2000). *Encyklopedie extrémních sportů*. Praha: Egmont ČR.
57. Ťažká, M. (2011). *Motivace výkonu a postoje ke smrti u horolezců*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
58. Volák, J., Mikula, L. (2009). *Freeskiing newschool lyžování*. Praha: Grada Publishing.
59. Vollrath, M., Knoch, D., Cassano, L. (1999). Personality, Risky Health Behaviour, and Percieved Susceptibility to Health Risk. *European Journal of Personality*. 13:39-50 (1999). Získáno 28. 11. 2013 z http://www.smithbower.com/old/risk_perception/Personality,%20Risky%20Health%20Behaviour,%20and%20Perceived%20Susceptibility%20to%20Health%20Risks%3B%20Vollrath%201999.pdf
60. Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing.
61. Wong, P.T. P., Reker, G. T., & Gesserová, G. (1994). Death Attitude Profile-Revised: A Multidimensional Measure of Attitudes Toward Death. In R. A. Neimeyer (Ed.), *Death anxiety handbook: Research, instrumentation, and application* (pp. 121-148). Philadelphia, PA: Taylor & Francis
62. Yalom, D. I. (2006). *Existenciální psychoterapie*. Praha: Portál.

63. Zuckerman, M., Kuhlman, M. (2001). Personality and Risk-Taking: Common Biosocial Factors. *Journal of Personality*. Volume 68, Issue 6, 999-1029, Dec 2000. doi: 10.1111/1467-6494.00124
64. Živný, R. (2005). *Historie BMX*. Získáno 11. 12 2013 z http://www.bikros.cz/Bikros_cj/view.php?cisloclanku=2005071503

Přílohy diplomové práce

Seznam příloh

Příloha 1: Formulář zadání MgrDP

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

Příloha 3: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

Příloha 4: Charakteristiky extrémního sportování

Příloha 1: Formulář zadání MgrDP

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
KUPČÍK Ondřej	Balbinova 164/7a, Šumperk	F09289

TÉMA ČESKY:

Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců

NÁZEV ANGLICKY:

Personality of Extreme Athletes and Their Attitudes towards Death

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Vymezení a analýza charakteristik adrenalinových sportů a osob, které se jim věnují.
2. Studium pramenů týkajících se postojů ke smrti a faktorů, které je ovlivňují.
3. Realizace kvantitativního výzkumu postojů ke smrti a osobnosti u souboru alespoň 70 adrenalinových sportovců a u kontrolní skupiny.
4. Analýza získaných dat s cílem zjistit rozdíly v postojích ke smrti a v osobnosti u adrenalinových sportovců a kontrolní skupiny.
5. Diskuse nad výzkumnými zjištěními, limity současného výzkumu a dalšími možnostmi bádání v této oblasti.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Aries, P. (2000a). Dějiny smrti - Díl první, Doba ležících. Praha: Argo.
Aries, P. (2000b). Dějiny smrti - Díl druhý, Zdivočelá smrt. Praha: Argo.
DiGiulio, R. (1997). O Smrti. Praha: Lidové noviny.
Haškovcová, H. (2000). Thanatologie. Nauka o umírání a smrti. Praha: Galén.
Jackson (2008). How Gender and Self-Esteem Impact Death Anxiety Across Adulthood [electronic form]. PSI CHI Journal of Undergraduate Research, Vol. 13, No. 2, 96-101.
Kupka, M. (2011). Psychologické aspekty paliativní péče. Olomouc: Univerzita Palackého.
Kübler-Rossová, E. (1995). On Death and Dying. London: Routledge.
Moser, Neimeyer, Wittkowski (2004). Psychological research on death attitudes: an overview and evaluation [electronic form]. Death Studies, 28, 309-340.
Tomlinson, J. (2000). Encyklopedie extrémních sportů. Nakladatelství Egmont.
Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). Sociální psychologie. Praha: Grada Publishing.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců

Autor práce: Ondřej Kupčík

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 89 (141 909)

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 64

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá problematikou postojů ke smrti a osobnostních charakteristik sportovců, kteří vykonávají adrenalinové sporty. Při výzkumu byly použity tři dotazníky. K popsání základních faktů o extrémním sportování byl sestrojen dotazník Charakteristiky extrémního sportovní. Osobnostní charakteristiky byly ověřovány pomocí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře, který popisuje osobnost v pěti základních dimenzích – Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Postoje ke smrti u sportovců byly prověřeny revidovaným Profilem postojů ke smrti s pěti škálami – Strach ze smrti, Vyhýbání se smrti, Neutrální přístup, Vstřícný postoj, Únikový přístup. Zkoumaným vzorkem byli adrenalinový sportovci (N=72) ve věku od 15 do 45 let, kteří se extrémnímu sportu věnují alespoň 2 roky. Bylo zjištěno, že skupina extrémních sportovců dosahuje statisticky vyšších skóre v dimenzi Neuroticismus ($p=0,000$), než běžná populace. Rovněž bylo zjištěno, že extrémní sportovci vykazují nižší míru strachu ze smrti, než je tomu u běžné populace. Dále byla potvrzena statisticky významná pozitivní korelace ($r=0,441$) mezi škálami Neuroticismus a Strach ze smrti. Nebyl identifikován žádný vztah mezi Strachem ze smrti a utrpeným vážným zraněním či prožitým smrtelným nebezpečím. Rovněž se neprokázala vyšší míra Extraverze a Otevřenosti vůči zkušenosti u skupiny extrémních sportovců v porovnání s běžnou populací.

Klíčová slova: extrémní sporty, postoje ke smrti, osobnost, Profil postojů ke smrti, NEO

Příloha 3: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

ABSTRACT OF THESIS

Title: Personality of Extreme Athletes and Their Attitudes towards Death

Author: Ondřej Kupčík

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 89(141 909)

Number of appendices: 4

Number of references: 64

Abstract:

This thesis focuses on the personality and the attitudes towards death in the group of extreme athletes. Three different questionnaires were used in the current study. The questionnaire Characteristics of Extreme Sports was built to describe basic facts about adrenalin activities of athletes. The NEO Five Factor Inventory was used to analyze personality characteristics. This inventory describes personality using five dimensions – Neuroticism, Extraversion, Openness to experience, Agreeableness, and Conscientiousness. The attitudes towards death by the group of extreme athletes were analyzed by using Death Attitudes Profile – Revised containing five scales – Fear of Death, Death Avoidance, Neutral Acceptance, Approach Acceptance and Escape Acceptance. The sample of participants contained extreme athletes (N=72) in age from 15 to 45, who practice the adrenalin activities at least for 2 years. Results showed that the group of extreme athletes had higher score in Neuroticism ($p=0,000$) than general population. Also it was found that extreme athletes reached lower Fear of Death compared to the general population. The significant positive correlation ($r=0,441$) between Neuroticism and Fear of Death was found. There was no significant relationship between the Fear of Death and a serious injury or an experience with a mortal danger. Also the higher Extraversion or the Openness to Experience wasn't found in the group of extreme athletes compared to the general population.

Key words: extreme sports, attitudes towards death, personality, DAP-R, NEO

Příloha 4: Charakteristiky extrémního sportování

Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců

Dobrý den,

chtěl bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který zabere asi 15 minut a má 4 strany.

Dotazník je součástí výzkumu na téma "Postoje ke smrti a osobnost u extrémních sportovců."

Výzkum je realizován v rámci diplomové práce na Katedře psychologie filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Výzkum se skládá ze tří částí. Cílem první části je získat obecné informace o skupině extrémních sportovců, druhá část je zaměřena na osobnostní charakteristiky a ve třetí jde o šetření postojů ke smrti.

Cílovou skupinou jsou lidé ve věku 15 až 64 let, kteří se věnují extrémním sportům.

Výzkum je anonymní. Nikde nebude uvedeno Vaše jméno ani jiné informace, které by Vás mohli identifikovat.

Děkuji za Vaši účast.

Výzkum realizuje Ondřej Kupčík, student Katedry psychologie,

FF Univerzity Palackého v Olomouci.

kontakt: ondra.kupcik@seznam.cz

Souhlasím s anonymním zpracováním údajů statistickými metodami

Ano

Jste ...

Žena

Muž

Kolik je Vám let?

.....

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Základní

Střední odborné

Středoškolské s maturitou

Vyšší odborné

Vysokoškolské

Jaké je Vaše náboženské vyznání?

Křesťanství (katolické)

Křesťanství (protestantské)

Křesťanství (pravoslavné)

Buddhismus

Judaismus

Islám

Věřím v Boha, ale nepřikláním se k žádnému náboženství či náboženské organizaci

Ateismus

Jiné:

Nyní přejdeme k obecným charakteristikám extrémního sportování...

Obecné charakteristiky extrémního sportování

1. Jak byste vlastními slovy definovali extrémní sport?

2. Jakým extrémním sportům se věnujete?

- Bungee jumping
- Freeskiing
- Horolezectví
- Kajakářství
- Kiteboarding
- Mountain biking
- Paragliding
- Parašutismus
- Potápění
- Rafting
- Snowboarding
- Surfing
- Survival, adventure
- Jiné:

3. Jaký je Váš primární extrémní sport?

- Bungee jumping
- Freeskiing
- Horolezectví
- Kajakářství
- Kiteboarding
- Mountain biking
- Paragliding
- Parašutismus
- Potápění
- Rafting
- Snowboarding
- Surfing
- Survival, adventure
- Jiné:

5. Jak často se tomuto primárnímu sportu věnujete?

- Téměř denně
- Aspoň jednou za týden
- Jednou či dvakrát za měsíc
- Několikrát za rok
- Jiné:

6. Jste...

- ...profesionální sportovec. Sport vykonáváte na velmi vysoké úrovni. Zisky z primárního sportu tvoří většinu Vašich příjmů.
- ...poloprofesionální sportovec. Sport vykonáváte na vysoké úrovni. Zisky z primárního sportu tvoří méně jak polovinu Vašich příjmů.
- ...amatérský sportovec.

7. Jste registrován/a v nějakém sportovním klubu?

- Ano, v souvislosti s daným extrémním sportem
- Ano, v souvislosti s jiným sportem
- Ne

8. Účastníte se závodů v tomto sportu?

- Často
- Občas
- Málokdy
- Nikdy

9. Kolik peněz vynaložíte na tento sport ročně?

- Do 19 999 Kč
- 20 000 – 49 999 Kč
- 50 000 – 99 999 Kč
- 100 000 – 199 999 Kč
- 200 000 – 499 999 Kč
- 500 000 – 999 999 Kč
- Jiné:

10. Máte nějakého sponzora?

Ano

Ne

11. Provozujete tento sport v zahraničí?

Vždy

Většinou

Občas

Málokdy

Nikdy

12. Jak často daný sport provozujete...

	Vždy	Většinou	Občas	Málokdy	Nikdy
...individuálně	☐	☐	☐	☐	☐
...ve dvojici	☐	☐	☐	☐	☐
...ve skupině	☐	☐	☐	☐	☐
...organizovaně	☐	☐	☐	☐	☐
...na vlastní pěst	☐	☐	☐	☐	☐

13a. Měl/a jste někdy v souvislosti s tímto sportem nějaké zranění?

(pokud ano, napište, prosím, jaké, pokud ne, pokračujte na otázku 14)

13b. Pokud ano, přemýšlel/a jste po tomto zranění, že této aktivity zanecháte?

Ano

Ne

14. Dostal/a jste se někdy v souvislosti s tímto sportem do smrtelného nebezpečí?

Ano

Ne

15. Jaký názor má Vaše rodina na to, že se věnujete extrémnímu sportu?

Sportují taky

Jsou nadšení

Tolerují to

Nejsou nadšení

Jsou proti

Jiné:

Nyní přejdeme k osobnostním charakteristikám...